

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษา
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. บทบาทของครู อาจารย์กับกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน
3. องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 3.2 การคัดกรองนักเรียน
 - 3.3 การส่งเสริมนักเรียน
 - 3.4 การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.5 การส่งต่อนักเรียน
4. แผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 4.1 ขั้นเตรียมการและวางแผนดำเนินงาน
 - 4.2 ขั้นปฏิบัติตามแผน
 - 4.3 ขั้นกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน
5. การประกันคุณภาพและประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 5.1 ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 5.2 ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 5.3 มาตรฐานการศึกษา
 - 5.4 มาตรฐานคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 5.5 การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546 : 7) ได้ให้ความหมายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก ในการดำเนินการดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

การดูแลช่วยเหลือ หมายความว่า การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

วินัย แสพนมณี (2546 : 6) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่าเป็นระบบการดำเนินงานการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน ทั้งการส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

ประสงค์ สังขะไชย (การติดตามผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, 2545) ได้กล่าวถึงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า ครูทุกคนมีนักเรียนที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด 20-25 คน ด้วยการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทั้งด้านการเรียน ความประพฤติ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ครอบครัวยุติธรรม และอื่น ๆ มีระบบข้อมูลที่ชัดเจน เพื่อการคัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหาให้ส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขปัญหา นักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หากมีกรณีที่ยากต่อการช่วยเหลือ ก็ให้ส่งต่อครูแนะแนว หรือ ผู้เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

สรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีระบบ มีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมืออย่างชัดเจน โดยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร โรงเรียน ครูที่ปรึกษา ครูทุกคนในโรงเรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. บทบาทของครู อาจารย์กับกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาท (Role)

สุพัตรา สุภาพ ให้ความหมายว่า "บทบาท" เป็นพฤติกรรมของสถานภาพ (Status) ของบุคคลหรือบทบาท คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ

ประสาธน์ หลีกศิลา ให้คำจำกัดความของคำว่า "บทบาท" คือ การปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมของแต่ละบุคคล การที่ครูอธิบายหรือพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ หรือกำหนดงานให้นักเรียนทำ เหล่านี้เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของครู

คลิฟฟอร์ด ที. มอร์แกน (Clifford T. Morgan ; อ้างจาก อุดุลย์ ต้นประยูร. ม.ป.ป. : 30) ให้ความหมายว่า บทบาท คือ แบบ (Patterns) ของพฤติกรรมซึ่งบุคคลถูกคาดหวังให้แสดงในสถานภาพทางสังคมต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับอายุ เพศ อาชีพ ความแตกต่างระหว่างสถานภาพและบทบาทนั้น ก็คือ สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งในโครงสร้างทางสังคม แต่ บทบาท หมายถึง พฤติกรรมซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งนั้น ๆ

จากคำจำกัดความดังกล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่า บทบาท คือ การกระทำ การแสดงออกทางกิริยา หรือการแสดงออกที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งในสังคมที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ เป็นการเฉพาะเจาะจงในขณะนั้น

ในสังคมของครูซึ่งสังคมนับถือและถือว่าเป็นปูชนียบุคคล ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ทั้งในโรงเรียนและชุมชน ทำให้ครูต้องแสดงบทบาทต่าง ๆ หลายบทบาท บทบาทที่สำคัญที่สุด ได้แก่บทบาทที่ครูจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเจริญเติบโตของนักเรียนในชั้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา

การแสดงบทบาทของครู ครูย่อมถูกคาดหวังว่าจะแสดงบทบาทไปหลายบทบาท เช่น จากผู้บังคับบัญชา จากผู้ปกครอง จากนักเรียน และจากบุคคลอื่น ๆ แตกต่างกันไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าครูถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่าง ๆ เพื่อที่จะให้บังเกิดผลขึ้นในตัวนักเรียน คือ ให้เจริญเติบโตในทุก ๆ ด้าน

วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (ม.ป.ป. : 2-3) ได้ให้ความหมายและบทบาทของครูดังนี้

1. ความหมายคำว่า "ครู" จากสารานุกรมภาษาอังกฤษ (ได้ให้ความหมายของคำว่าครูไว้ว่า) ครูคือผู้ที่ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1.1 Preparing for the classes : เตรียมการสอน

1.2 Setting a good example to students : ยกอุทธาหรณ์สอนสิ่งยาก ๆ ให้เข้าใจง่าย

1.3 Checking student programe : ติดตามการเรียนของศิษย์

1.4 Guiding learning of student : แนะนำการเรียน

ต่อไปนี้จะขอให้พิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับคำว่าครู ในภาษาอังกฤษเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นความสำคัญและสิ่งที่เป็นเชิงสร้างสรรค์ของครูเพิ่มขึ้น

2. คำว่า “ครู” มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “TEACHERS” จะเห็นว่าบทบาทหน้าที่ของครูตามรูปคำในภาษาอังกฤษแยกคำให้เห็นดังนี้

T (Teaching) หมายถึง มีหน้าที่สอนศิษย์

E (Ethics) หมายถึง เป็นผู้ที่มีจริยธรรม

A (Academic) หมายถึง ความเป็นนักวิชาการ

C (Cultural Heritage) หมายถึง การสืบทอดวัฒนธรรม

H (Human Relationship) หมายถึง ความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

E (Evaluation) หมายถึง การวัดผลและการประเมินผลการสอน

R (Research) หมายถึง การให้ความสำคัญต่อวิชาชีพในฐานะเป็นนักวิจัย

S (Service) หมายถึง การให้บริการ

3. ความหมายของคำว่า “ครู” ตามแนวพุทธศาสนา ความหมายของคำว่า “ครู” ในสารานุกรมภาษาอังกฤษนั้น ตรงกับความหมายของคำว่า “ครู” ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสารัตถปกาสินีความว่าครูคือ ผู้ที่ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

3.1 วัตถุประสงค์ เตรียมการสอน

3.2 คมกิริ กถ กตดา สอนเรื่องที่ยากให้เข้าใจง่าย

3.3 วจนถนคติ ทนการรบเร้าเฝ้าสอบถามจากศิษย์

3.4 อนิโยชนตา ทำประโยชน์ให้เกิดกับศิษย์จากการเรียนการสอนจาก

หลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า “ครู” คือ ผู้สอนอย่างเดียว

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) (2527 : 65) ได้กล่าวว่า คำว่าครูผู้สร้างโลก บางคนจะรู้สึกว่าย่ำคล้ำกับพูดเล่น หรือเล่นลิ้นพูด ข้อนี้นี้ไม่ได้เป็นการพูดเล่น แต่เป็นการพูดจริงจังถึงที่สุด และท่านก็มองเห็นได้ โดยประจักษ์ คือครูสร้างวิญญาณของเด็ก แล้วเด็กโตขึ้นก็เป็นคน คนทั้งหมดรวมกันก็คือโลก ครูจึงอยู่ในฐานะ สร้างโลก โดยผ่านทางเด็ก ถ้าไม่ได้ใคร่ครวญให้ละเอียดสักหน่อยก็จะฟังเป็นเรื่องพูดเล่น โลกจะดีหรือคงงามน่าอยู่ ก็เพราะโลก

เต็มไปด้วยความดี ความมุ่งหมายของครู ก็คือสร้างเด็กให้เป็นคนดี แล้วเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นคนดี การพัฒนาประเทศยุคโลกาภิวัตน์คุณภาพของคนมีผลต่อความสำเร็จอย่างสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะ “เด็ก” มีความสำคัญที่สุด เพราะการสร้างคนให้มีคุณภาพต้องดำเนินการอย่างถูกต้อง เหมาะสม ในแต่ละช่วงวัย เนื่องจากคนเปลี่ยนแปลง เจริญเติบโตและเรียนตลอดเวลาเป็นไปตามลักษณะของการเรียนรู้ นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ที่ปล่อยปละละเลยตามบุญตามกรรมหรือการเรียนรู้ที่มีการจัดประสบการณ์ไว้อย่างสมบูรณ์ดีเลิศก็ตาม ซึ่งผลที่เกิดขึ้นย่อมแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสูงสุดเหนือทรัพยากรใด ๆ ในโลก เด็กทุกคนมีคุณค่าในตนเอง ทุกคนจึงคาดหวังให้เด็กได้เจริญเติบโตในครอบครัวที่เพียบพร้อม ได้รับการพัฒนาครบด้านทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาที่อยู่อาหารการกิน สนองความต้องการพื้นฐานทางกายได้เพียงพอมีความปลอดภัย ความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความอบอุ่น มีการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดี รู้ผิดชอบชั่วดี มีความมานะบากบั่น มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล ควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจ รู้จักตนเอง ช่วยเหลือตนเอง ดูแลช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติยามวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จ กล่าวอย่างถึงที่สุดก็คือเป็นคนดีมีสุขภาพและจิตใจแข็งแรง มั่นคง และเมื่อเข้าสู่ระบบโรงเรียน ทุกคนก็คาดหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการดูแลพัฒนาการทั้ง 4 ด้านดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ช่วยให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีความร่าเริงแจ่มใส และมีความสุข มีสัมพันธภาพที่ดีต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และสามารถอยู่รอดในสังคมนี้อย่างเฉลียวฉลาด

ครอบครัวและโรงเรียนจึงมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างสำคัญยิ่งในการดูแล แนะนำ สั่งสอน ฝึกฝน กล่อมเกลา จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เติบโตเป็นมนุษย์เต็มตัวทั้งด้านความคิด ความสามารถและมีความสุขนั้น ทุกคนที่ใกล้ชิด และเกี่ยวข้องกับเด็ก ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์จะต้องรับรู้อย่างจริงจังว่า เด็กมีร่างกาย ความคิด จิตวิญญาณเป็นของตนเองมาตั้งแต่เกิด เด็กมีความแตกต่างกัน เด็กแต่ละคนแต่ละแบบ หนทางชีวิตในปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นของเขา เด็กต้องเรียนรู้และปรับตนเอง เผชิญปัญหา และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง พ่อแม่ ครูอาจารย์ต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่งดงาม มีความเข้าใจให้กำลังใจและหนุนช่วยเมื่อเด็กเดือดร้อน การเข้าไปเจาก็จัดการ จัดการกับปัญหาตามแนวทางของผู้ใหญ่มาก ๆ ไม่ยอมให้เด็กแก้ปัญหาเอง จะทำให้เด็กรู้สึกตนเองไม่มีค่า ไม่มีความสามารถ ทำไม่ได้ ทำลายความเป็นตัว

ของเด็กไป โดยสิ้นเชิง สร้างความกดดัน ความทุกข์ทรมาน บีบคั้น ทำให้เด็กกระเจิดกระเจิง ออกจากบ้านออกจากโรงเรียนผ่นตัวเองไปสู่สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมทราม ใช้นเวลากับสิ่งเร้ารบกวน ตกเป็นเหยื่อสารเสพติด หนีโรงเรียน ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท ไปจนถึงเป็นอาชญากรและฆ่าตัวตาย การเลือกทางเดินชีวิตที่ผิดพลาดเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้ใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับเด็ก ขาดความรู้ความเข้าใจ พัฒนาการ และธรรมชาติของเด็กแต่ละช่วงวัยอย่างถ่องแท้ จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ความรู้สึกนึกคิดให้เด็กแต่ละคนเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง และพัฒนาศักยภาพของตนไปจนถึงจุดสูงสุดได้ นับเป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นตลอดเวลาอย่างน่าเสียดาย (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 7-8)

กรมสามัญศึกษา (2530 : 4) จึงได้กำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบของครูทุกคน ในโรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องดูแล พัฒนา และควบคุมพฤติกรรมนักเรียน ดังนี้

1. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง รับผิดชอบโดยตรงในด้านการพัฒนา และควบคุมความประพฤตินักเรียน ทั้งด้านการจัดกิจกรรมและการออกระเบียบข้อบังคับและการลงโทษ รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกโรงเรียน เช่น สมาคมผู้ครองและครู กองสารวัตรนักเรียน สถานีตำรวจ สื่อมวลชน เป็นต้น ให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือ สอดส่องพฤติกรรมของเด็กเพื่อร่วมมือกันแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
2. ครูสนับสนุนการสอน เช่น ครูแนะแนว ครูกิจกรรมนักเรียน ครูอนามัย ครูบรรณารักษ์ ฯลฯ ต้องมีหน้าที่ให้ความร่วมมือช่วยกันพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูแนะแนว จำเป็นต้องศึกษา ข้อมูลให้เข้าใจปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนแต่ละคนอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อหาทางแก้ไข พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ครูทุกคนต้องร่วมมือและช่วยกันอบรมบ่มนิสัยในขณะที่ทำการสอน หรือในฐานะที่เป็นครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา และในขณะที่เดียวกันกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น ก็ควรเอื้อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในตัวนักเรียนด้วย ไม่ใช่แยกการเรียน การสอนวิชาการออกอย่างเด็ดขาดจากการปกครอง

กรมสุขภาพจิต (2541 : บทนำ) ได้กล่าวถึงบทบาทครู ว่า นอกจากการสอนทางวิชาการ ในหลักสูตรการเรียนการสอนแล้ว อีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนานักเรียน คือ การสอนในเรื่องความประพฤติ การแสดงออกทางบุคลิกภาพ อารมณ์จิตใจ การปรับตัวและการมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ครูคือผู้ส่งเสริมพัฒนา ผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา และนักเรียนที่มีปัญหา เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิด มีทิศทางชีวิตที่สร้างสรรค์

ธีรนันต์ ไกรนิธิสม (2542 : 33) ได้กล่าวถึงครู ว่า โดยที่คำว่าครู มาจากภาษาบาลีว่า ครู ซึ่งแปลว่า “หนัก” และมีความหมายหลายนัย คือ ครู เป็นผู้มีการะหนัก หรือมีงานหนัก ครูเป็นผู้ที่มีความหนักแน่นอดทน ครูเป็นผู้ที่ควรเคารพ หรือควรได้รับความเคารพ และโดยภาระหน้าที่ ครูจึงเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ มีหน้าที่อบรมสั่งสอนศิลปวิทยาการ โดยทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ หรือเปิดประตูในด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Guide) เพื่อยกสถานะทางจิต หรือวิญญาณ ของศิษย์ให้สูงขึ้น อันเป็นการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของเยาวชน และให้คนในสังคมให้เป็นประชากรที่มีคุณค่า เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาบ้านเมืองต่อไป ครูจึงทำหน้าที่เป็น “วิศวกรสังคม” (Social Engineer) เพื่อพัฒนาศิษย์ในทุกทางโดยหน้าที่

สุชา จันทรเฒ (2542 : 145) กล่าวว่า การอบรมสั่งสอนเด็กในทางที่ถูกต้อง จะทำให้เด็กมีความรู้ และความเข้าใจว่า สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดควรประพฤติ และสิ่งใดไม่ควรประพฤติ ครูอาจจะช่วยเด็กเหล่านี้ได้ไม่ยากนัก

วิลเลียม กลาสเซอร์ (William Glasser. 2545 : 105-106) ได้กล่าวว่า ในโรงเรียนแบบดั้งเดิม เมื่อนักเรียนมีปัญหา คำแนะนำแรก คือ ไปพบครูแนะแนว หากเราต้องพึ่งพาครูแนะแนวทุกครั้ง ก็จะพบว่ามึนนักเรียนจำนวนมากที่ต้องการครูแนะแนว ซึ่งเราไม่มีครูแนะแนวเพียงพอ แต่ถ้าหากนักเรียนได้เรียนรู้ทฤษฎีทางเลือก เมื่อมีปัญหาเขาจะรู้ว่าอะไรคือสาเหตุ ทำให้พึ่งพาครูแนะแนวน้อยลง ทฤษฎีทางเลือกจะช่วยแก้ปัญหาทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมการดำเนินชีวิตของตนเองได้

ในโรงเรียนคุณภาพ ครูมีหน้าที่ในการสอนทฤษฎีทางเลือกแก่นักเรียน ซึ่งทฤษฎีทางเลือกเป็นคำอธิบายใหม่เกี่ยวกับการเลือกการดำเนินชีวิตของคนเรา ทฤษฎีนี้เป็นจิตวิทยาแนวใหม่ ซึ่งสามารถนำไปใช้อย่างได้ผลในชีวิตประจำวัน จากทฤษฎีนี้เราจะเข้าใจวิธีบริหาร สื่อ และแนะแนวได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จรวชพร ธรณินทร์ (กระทรวงศึกษาธิการจัดระบบครูดูแลศิษย์ แก้ปัญหา ยาเสพติดอย่างเด็ดขาดและยั่งยืน. 2546) ได้กล่าวว่า การแก้ปัญหา ยาเสพติดอย่างถาวร ต้องมีกลไกที่เหมาะสมและต่อเนื่อง จากประสบการณ์ตรง ซึ่งกรมสามัญศึกษาได้ทดลองใช้แล้วและได้ผลดีมาก ได้แก่การจัดระบบดูแลช่วยเหลือเด็ก โดยมอบให้ครูแต่ละคนรับผิดชอบดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ทั้งในด้านการเรียน และความประพฤติส่วนตัว ในสัดส่วนครู 1 คน ต่อ นักเรียน 20 คน และให้ครูประจำชั้นเป็นผู้คัดกรองเพื่อจำแนก ผู้เสี่ยง ผู้เสพ ผู้ติด ผู้ค้า พร้อมกับจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขที่เหมาะสม โดยเฉพาะผู้เสพและผู้ติดต้องจัดการบำบัด และผู้ค้าต้องได้รับการเฝ้าระวังเป็นรายบุคคล

ครูต้องเป็นพ่อแม่คนที่สองของนักเรียน ครูต้องเข้าใจจิตวิทยาวัยรุ่น จริตใจ เอื้ออาทร รับฟังปัญหา และเก็บความลับของเด็ก ครูประจำชั้นต้องรู้จักเด็กทุกคนในห้อง รู้ว่า เด็กแต่ละคนมีความถนัด ความสนใจเรื่องใด สิ่งที่ครูไม่ควรทำคือ การตำหนินักเรียนต่อหน้า เพื่อนและเลือกปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างลำเอียง โดยเฉพาะต่อนักเรียนที่เรียนอ่อนและบุคลิก ลักษณะไม่ดี

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา กล่าวว่า หนึ่งปีเต็มที่กรมสามัญศึกษาได้นำยุทธศาสตร์ พลังแผ่นดินมาเป็นหลักในการแก้ปัญหาเสพติดในโรงเรียน แม้ไม่อาจประกาศได้ว่าสาร เสพติดได้หมดสิ้น ไปจากโรงเรียน แต่การติดตามผลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่าอัตราการเสพยาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ลดลงอย่างมาก ประสบการณ์ในรอบปีที่ผ่านมาให้บทเรียนสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการ แก้ปัญหาและปมปัญหาที่ยังเป็น ข้อจำกัดหลายประการ

การเปิดใจยอมรับปัญหาและถือเป็นภารกิจของทุกฝ่ายในโรงเรียนที่จะต้อง แก่ใจร่วมกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุด โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จทุกโรง ผู้บริหารจะเกาะติด สถานการณ์และรู้เท่าทันปัญหา ทั้งตระหนักดีว่าไม่มี โรงเรียนใดจะปิดบังซ่อนเร้นปัญหา ยาเสพติด ปัญหาพฤติกรรมนักเรียนจากนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้

การผนึกกำลังครูทุกคนวางระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ใกล้ชิด เพียงพอที่ คัดกรอง เพื่อระวังป้องปราม แก้ไขปัญหาโดยไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของฝ่ายปกครอง เพียงลำพัง หากโรงเรียนใดยังจำเป็นต้องใช้การตรวจปัสสาวะเพื่อจำแนกนักเรียน แสดงว่า ระบบดูแลนักเรียน ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เพราะการตรวจปัสสาวะเป็นมาตรการที่จะช่วย ป้องปรามและยืนยัน แต่ไม่สามารถทดแทนความใกล้ชิดระหว่างครูกับศิษย์ได้

สรุปได้ว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ถ้าครู สามารถรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล และดำเนินการตามกระบวนการคัดกรอง ให้ได้เด็กกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มที่มีปัญหา แล้วดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาย่าง เป็นระบบ ด้วยจิตเมตตา เอื้ออาทร ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร แล้วระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนก็จะมีประสิทธิภาพ

3. องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

3.1.1 ความสำคัญและประโยชน์ของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญขั้นแรกของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งได้มีผู้รู้หลายท่านได้ให้แง่คิดในเรื่องของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ดังนี้

พิทักษ์ ม้าฮอส (2543 : 5-13) ได้กล่าวถึงการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ดังนี้ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีความสำคัญเพราะเป็นจรรยาบรรณวิชาชีพครู และต้องปฏิบัติ เพราะเป็นกฎหมายว่าด้วยการศึกษิตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการออกแบบจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของนักเรียนแต่ละบุคคล เพื่อพัฒนานักเรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ และเป็นการส่งเสริมพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหา ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ในขณะที่เดียวกันการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลยังช่วยให้ครูสามารถจัดการชั้นเรียนได้ดี ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนดีขึ้น ส่งผลให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 67) การสร้างความคุ้นเคยเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการเรียนในโรงเรียน เมื่อผู้เรียนมีความไว้วางใจ มีความศรัทธาเชื่อมั่นต่อผู้สอน การเรียนรู้ย่อมมีความสุขก็จะเกิดขึ้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2541 ; อ้างมาจาก พิทักษ์ ม้าฮอส. 2543 : 6) กล่าวว่า หลักของพุทธวิธีในการสอนให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยก่อนสอนจะต้องรู้พื้นฐานของผู้เรียน และต้องปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยพิจารณาจากความพร้อมในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่ง ภิญโญ สาทร (277 : ม.ป.ป) ได้สรุปไว้ว่า ครูควรรู้จักนักเรียนทุกคน รู้จักเด็กทุกวัยที่ครูเกี่ยวข้อง ว่าเป็นอย่างไร รู้ว่าเขาต้องการอะไร หวังอะไร กลัวอะไร ชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดมักมีความคิดอย่างไร มีทัศนคติอย่างไร มีความเชื่อ ความอ่อนแอ และนิสัยใจคออย่างไร เหล่านี้เป็นต้น เพื่อจะได้ทำงานอย่างมีความชำนาญ เหมือนคนเดินป่ามีเข็มทิศ ไม่หลงทางในการทำงาน

กรมสุขภาพจิต (2544 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ไว้ว่าความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรม

หลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตัดครองนักเรียน เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การรู้สึกหรือคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน จะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาด

สรุปได้ว่า การที่ครูและผู้เกี่ยวข้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีข้อมูลด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วนแล้ว ก็จะก่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3.1.2 ขอบข่ายการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้านใหญ่ ๆ (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 11-12) ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ควรทราบ

ข้อมูลนักเรียน	รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ
1. ด้านความสามารถ	
1.1 ด้านการเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา - ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน - พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียนเป็นต้น - ฯลฯ
1.2 ด้านความสามารถอื่น ๆ	<ul style="list-style-type: none"> - บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน - ความสามารถพิเศษ - การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน - ฯลฯ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ
2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านการเรียน 2.2 ด้านจิตใจ – พฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนสูง น้ำหนัก - โรคประจำตัว ความบกพร่องทางร่างกาย เช่นการได้ยิน การมองเห็น - ฯลฯ - อารมณ์ซึมเศร้า / วิตกกังวล - ความประพฤติ - พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง / สมาธิสั้น - บุคลิกภาพเก็บตัว / ซ้ำๆ - ฯลฯ
3. ด้านครอบครัว 3.1 เศรษฐกิจ 3.2 การคุ้มครองนักเรียน	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม Rajabhat Mahasarakham <ul style="list-style-type: none"> - รายได้ของบิดา มารดา / ผู้ปกครอง - อาชีพของผู้ปกครอง - ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน - ฯลฯ - จำนวนพี่น้อง / บุคคลในครอบครัว - สถานภาพของบิดา มารดา - บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน - ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว - ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม - ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือ การใช้สารเสพติด การติดยา การพนัน เป็นต้น - ฯลฯ

ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2544. 11-12.

สรุป สิ่งที่ครูต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลประกอบด้วยอย่างน้อย 4 ด้าน คือ ข้อมูลส่วนตัวและพื้นฐานทางครอบครัว การเรียน สุขภาพอนามัย ความสนใจ ความชอบ ความต้องการ และแผนของชีวิตในอนาคต พัฒนาการทางด้านอารมณ์และด้านสังคม ซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนได้ 3 ประเภทคือ (1) ข้อมูลภูมิหลัง เป็นข้อมูลรายละเอียดส่วนตัว ของนักเรียน เช่น เพศ อายุ (2) ข้อมูลสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เป็นข้อมูลรายละเอียดส่วนประกอบที่อยู่โดยรอบนักเรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมของนักเรียน ความเป็นอยู่ทางบ้าน พื้นฐานทางครอบครัว ชุมชนที่นักเรียนอยู่ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ชั้นเรียน ความสัมพันธ์กับเพื่อน สิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนักเรียน (3) ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียน เป็นข้อมูลคุณลักษณะต่าง ๆ ที่นักเรียนแสดงออกมา ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก การกระทำต่าง ๆ สามารถแยกเป็น 2 ส่วน คือ พฤติกรรมภายใน ได้แก่ พฤติกรรมทางปัญญา ความรู้สึก ความถนัด ความสนใจ การรับรู้ การจำ การตัดสินใจ เป็นต้น และพฤติกรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมทางวาจา และพฤติกรรมทางกาย

3.1.3 วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครู ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องควรใช้วิธีการ และเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญคือ

1) ระเบียบสนทนา ระเบียบสนทนา เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษา พิจารณาทำความเข้าใจนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอ หรือมีข้อสงสัยประการใด ก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่น ๆ หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาคำเนินการได้

รูปแบบและรายละเอียดในระเบียบสนทนาของแต่ละโรงเรียน มีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว

ระเบียบสนทนา เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน จึงต้องเป็นความลับและเก็บไว้อย่างระมัดระวังไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษาและมีผู้เก็บระเบียบสนทนาให้เรียบร้อย

ระเบียบสะสม ควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปี การศึกษา และส่งต่อระเบียบไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจ จัดครูที่ปรึกษาตามคุณลักษณะนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จนจบมัธยมศึกษาในแต่ละตอน หรือจนจบปีการศึกษา ก็ได้

2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) (โรงเรียนอาจนำเครื่องมืออื่นมาใช้แทนก็ได้) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือ สำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิต ซึ่งจะ ช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้ กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำโดย แพทย์หญิง พรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะ ได้ทำการวิจัยเพื่อ วิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) ของ เด็กไทย แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก มี 3 ชุด

Rajabhat **ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก** University

2. ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมินเด็ก

3. ชุดที่เด็กประเมินตนเอง

ทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อ เท่ากัน ทางโรงเรียนอาจเลือกใช้ชุด ที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความแม่นยำ ยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็น ไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

3) วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การสังเกต การใช้แบบสอบถาม การตรวจผลงาน การใช้การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง การเยี่ยมบ้าน การศึกษารายกรณี การใช้แฟ้มสะสมผลงานการศึกษาจากประวัติของนักเรียนวิธีการทดลอง การเขียนบันทึกประจำวัน การใช้สังคัมมิตติ และการทดสอบ

3.2 การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ
2. กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง ซึ่งยังไม่มีปัญหาใด ๆ ที่ต้องเร่งแก้ไขทันที แต่มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นกลุ่มช่วยเหลือได้ ดังนั้นการเฝ้าระวังการป้องกันจึงมีความสำคัญมากสำหรับกลุ่มเสี่ยง

3. กลุ่มช่วยเหลือ คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มช่วยเหลือ ที่ต้องการความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาย่างใกล้ชิด และสำหรับนักเรียนบางคนที่มีมากกว่า 1 ปัญหาที่ต้องรับการช่วยเหลือ แต่มีบางเรื่องที่อยู่ในภาวะเสี่ยงก็จัดว่าเป็นกลุ่มช่วยเหลือ

กรมสุขภาพจิต (2543 : 33) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการประเมินปัญหาเด็กหรือการคัดกรองเด็ก ว่า การประเมินเพื่อค้นหาเด็กที่มีแนวโน้มจะมีปัญหาพฤติกรรมเพื่อให้การช่วยเหลือเบื้องต้น มีความสำคัญมากในเด็กวัยเรียนหรือระดับประถมศึกษา เนื่องจากเด็กมักจะยังไม่แสดงปัญหาพฤติกรรมที่รุนแรง แต่เด็กที่มีความเสี่ยงจะพอกพูนปัญหามากขึ้นตามวัย และมักแสดงพฤติกรรมรุนแรงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ในทางตรงกันข้ามถ้าครูสามารถประเมินและคัดกรองเด็กที่มีความเสี่ยงได้ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและให้การช่วยเหลืออย่างทันทั่วทั้งการแก้ไขปัญหาก็ทำได้ดีและประสบความสำเร็จอีกทั้งยังช่วยลดความยุ่งยากที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนด้วย

สุชา จันทรธรม และสุรางค์ จันทรธรม (ม.ป.ป. : 5) กล่าวว่า การศึกษาเด็กในสมัยนี้มีความสำคัญมาก ซึ่งผู้ปกครอง ครู และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ไม่ค่อยเข้าใจปัญหาและพฤติกรรมของเด็ก จึงทำให้เกิดความยุ่งยาก หรือเกิดเป็นปัญหาวัยรุ่นดังปรากฏให้เห็นบ่อย ๆ พฤติกรรมของเด็กบางอย่าง หรือเกือบทุกอย่างย่อมมีสาเหตุ

ประดิษฐ์ เอกทัศน์ (ม.ป.ป. : 216) ได้กล่าวว่า การช่วยเหลือและสร้างเสริมให้เด็กมีสุขภาพจิตดี มีการแสดงออกที่เหมาะสม หรือมีบุคลิกที่เหมาะสมกับวัย สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพได้นั้น จำเป็นที่จะต้องรู้จักและเข้าใจเด็กในประเด็นต่าง ๆ โดยการศึกษาจากข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก เพื่อนำมาพิจารณาหาทางช่วยเหลือ หรือป้องกันแก้ไข การศึกษาเพื่อให้รู้จักเด็กอย่างแท้จริงนั้น ต้องทำละเอียดรอบคอบ ให้เข้าใจและรู้จักเด็กในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ พฤติกรรมทางสังคม ความต้องการทางร่างกายและจิตใจ

อุไร สุมาริธรรม (2542 : 175) กล่าวว่า การแนะแนวจะช่วยพัฒนาเด็กนักเรียนได้ตามจุดมุ่งหมายนั้นจำเป็นต้องรู้จักรายละเอียดในทุกด้านของเด็ก การแนะแนวจึงต้องจัดให้มีบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยจะมีการรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละคนไว้ เช่น ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ เจตคติ ต่อบุคคล และสิ่งต่าง ๆ ลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ อารมณ์ การปรับตัว และลักษณะอื่น ๆ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของนักเรียน อาทิ สภาพความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สภาพความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ฯลฯ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคลนี้จะต้องดำเนินการให้มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มีความถูกต้องแม่นยำ มีข้อมูลสะสมต่อเนื่องมาตลอดตั้งแต่เด็กเริ่มเข้าเรียนในโรงเรียน โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือต่าง ๆ ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

สรุปได้ว่า ข้อมูลที่ครูนำมาใช้ในการจัดกลุ่มนักเรียนนี้ จะมีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษา ในการหาวิธีการเพื่อช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ปัญหา เพราะมีข้อมูลนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาของนักเรียนจะมีย่อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งในบางกรณีต้องแก้เร่งด่วน ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มช่วยเหลือ ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อการช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าคุณครูหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียนักเรียนตามมาภายหลังได้

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครูเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือ

แนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่า ความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มช่วยเหลือ

สำหรับข้อมูลที่จะวิเคราะห์ เพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นมี 4 ด้าน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ประเด็นการพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน มีตัวอย่างตามตารางต่อไปนี้

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
1. ด้านความสามารถ 1.1 ด้านการเรียน	1) ผลการเรียนที่ได้ และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน 2) ความเอาใจใส่ ความพร้อมในการเรียน 3) ความสามารถในการเรียน 4) ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียน เวลาที่มาโรงเรียน การเข้าชั้นเรียน	- ระเบียบสะสม - วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การที่ครูได้ข้อมูลจากครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เป็นต้น
1.2 ด้านความสามารถอื่น ๆ	1) การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มี 2) ความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา 3) บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 4) การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	- ระเบียบสะสม - วิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน เพิ่มสะสมผลงาน พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน เป็นต้น
2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านร่างกาย	1) ความปกติ ความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน เป็นต้น 2) โรคประจำตัว 3) ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง 4) ความสะอาดร่างกาย	- ระเบียบสะสม - วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกต การสอบถามจาก ครู พยาบาล จากแบบบันทึก การตรวจสุขภาพ ด้วยตนเอง สำหรับนักเรียน ม.1 – ม.6

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
2.2 ด้านจิตใจ พฤติกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1) สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวล หรือ ซึมเศร้า 2) ความประพฤติ 3) พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อ การเรียน ความสามารถพิเศษและการปรับ ตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่อยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น 4) ความสัมพันธ์กับเพื่อน / ครู / ผู้ปกครอง การใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> -ระเบียบนสะสม -แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) -วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรม การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียนหรือจากนักเรียนจากแบบสอบถาม เป็นต้น
3.ด้านครอบครัว 3.1 ด้านเศรษฐกิจ	<ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้หารายได้ให้ครอบครัว 2) ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน 3) ความเพียงพอของรายรับกับรายจ่าย 4) จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและรายจ่ายในแต่ละวัน 	<ul style="list-style-type: none"> -ระเบียบนสะสม -วิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียนหรือจากนักเรียนโดยตรง เป็นต้น
3.2 ด้าน การคุ้มครอง นักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1) ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสมของผู้ปกครอง 2) ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม 3) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เช่น อบอุ่น หรือ มักทะเลาะเบาะแว้ง ใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ซึม เหม่อลอย แสดงออกถึงการไม่อยากกลับบ้าน เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> -ระเบียบนสะสม -วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การสอบถามจากเพื่อนนักเรียนโดยตรงหรือจากกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
4. ด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเพศ เป็นต้น	4) การใช้สารเสพติด สุรา หรือ เล่นการพนัน รวมถึงความเจ็บป่วยเรื้อรัง / รุนแรงของสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงจากเดิม ซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีความไม่เหมาะสมที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถ สุขภาพ และการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	-การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน -การสัมภาษณ์นักเรียน -จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนนักเรียน เป็นต้น

Rajabhat Mahasarakham University

ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2544 : 16 – 18.

3.3 การส่งเสริมนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2530 : 5-6) กล่าวว่า การปกครองนักเรียนที่ดีมีประสิทธิภาพ ต้องสามารถป้องกันมิให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และถ้านักเรียนมีความประพฤติดีนอกกลุ่มนอกทาง โรงเรียนควรมีวิธีการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีของนักเรียนให้เป็นผู้มีความประพฤติตามค่านิยมของสังคมไทย และจะต้องสามารถส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีให้พัฒนายิ่งขึ้น หลักการปกครองนักเรียนที่นิยมใช้ในปัจจุบัน มี 2 ประการ คือ

1. หลักการควบคุม คือ การที่โรงเรียนใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ เมื่อมีผู้กระทำความผิดไปจากข้อตกลงนั้น จะมีการลงโทษ

2. หลักการพัฒนาส่งเสริม คือ การที่โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อม หรือ กิจกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่าง ๆ มีประโยชน์ช่วยนักเรียนได้

พัฒนา ความถนัด ความสามารถพิเศษ ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นคนมีคุณค่า และมีแรงจูงใจที่จะประพฤติดี

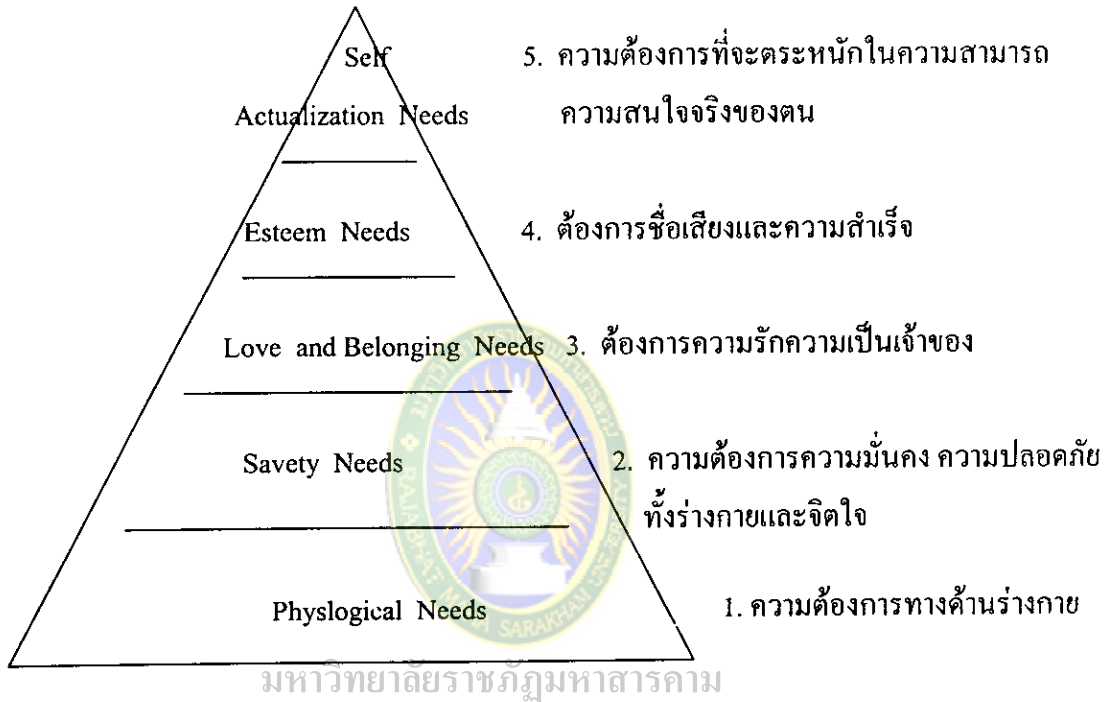
ทั้งหลักการควบคุม และหลักการพัฒนาส่งเสริม ต่างมุ่งไปสู่การป้องกัน และแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ได้ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 หลักการควบคุม และหลักการพัฒนาส่งเสริม เพื่อมุ่งไปสู่การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2530 : 6

การนำหลักการทั้ง 2 ประการ ไปใช้ในการปกครองนั้น จะต้องคำนึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ต้องการแก้ไข ควบคุม หรือ เสริมสร้าง สาเหตุของพฤติกรรมอาจมาจากสภาพแวดล้อม คือ สภาพสังคม สภาพครอบครัว สภาพภายในโรงเรียน หรืออาจเกิดจากเด็กเอง

มาสโลว์ (Maslow) ได้อธิบายสาเหตุพฤติกรรมมนุษย์ว่า เกิดจากแรงจูงใจอันเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานในแต่ละขั้น (Needs) เป็นตัวเร่งให้เกิดการประพฤติปฏิบัติ ความต้องการพื้นฐาน 5 ขั้น คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

แผนภูมิที่ 2 ความต้องการพื้นฐาน 5 ชั้น
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2530 : 6.

ถ้ามนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานชั้นแรกแล้วก็จะปฏิบัติเพื่อให้ได้รับการตอบสนองตามความต้องการในชั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ จนถึงขั้นสูงสุด

มาสโลว์ (Maslow) กล่าวว่า ความต้องการในชั้นที่ 1-4 เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ และเป็นความต้องการที่ผู้อื่นจะเป็นผู้สนองให้ ดังนั้นคนที่มีความต้องการในชั้นนี้ จึงมีแนวโน้มที่จะพึ่งพาคนอื่นช่วยตนเองไม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ครู อาจารย์ และสังคมที่จะต้องช่วยเสริมเติมเต็มให้เด็กได้รับการตอบสนองความต้องการให้ครบในแต่ละชั้น แต่เมื่อได้รับความต้องการในชั้นที่ 1-4 แล้ว มนุษย์จะแสวงขั้นที่ 5 ต่อไป ซึ่งเป็นความต้องการที่แต่ละคนจะเป็นผู้สนองให้ตนเอง อันจะนำไปสู่การรู้จักพึ่งตนเอง

ในฐานะที่เป็นครู จะต้องพยายามช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับการตอบสนองความต้องการตั้งแต่ขั้นต่ำ เพื่อให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการแสวงหาความต้องการในชั้นสูงด้วยตนเองต่อไป

กรมสุขภาพจิต (2541 : 9) ได้กล่าวถึงปัญหาของนักเรียนว่า นักเรียนมัธยมอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งจัดเป็นวัยวิกฤติ เนื่องเป็นวัยที่มีภาวะอารมณ์แปรปรวนสูง วุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่สมบูรณ์ มีความสับสนในการวางบทบาทของตนเองในสังคม ขาดทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญปัญหากับปัญหาของวัยรุ่น ประกอบกับการขาดแรงสนับสนุนที่เหมาะสมจากสังคม อาจทำให้วัยรุ่นมีปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความสับสนต่อการปฏิบัติตัวต่อกลุ่มเพื่อน เป็นต้น ซึ่งถ้าปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการป้องกัน แก้ไขอย่างเหมาะสม อาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตที่รุนแรงในอนาคตได้

การส่งเสริมสุขภาพจิตและการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต จะช่วยให้วัยรุ่นมีแนวทางในการเผชิญความเครียดต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างสอดคล้อง สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและเกิดความขัดแย้งในจิตใจได้น้อยที่สุด อันจะก่อให้เกิดสุขภาพจิตที่ดีและเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

ครูเป็นบุคลากรที่เป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญสำหรับวัยรุ่นไม่น้อยไปกว่าพ่อแม่หรือกลุ่มเพื่อนที่สามารถสร้างเสริมให้เยาวชนของชาติมีภูมิคุ้มกันในการเผชิญกับภาวะความเครียดนานปีการ โดยการให้ความรู้ สร้างทักษะทางสังคม และความสามารถในการปรับตัวให้กับวัยรุ่น เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มช่วยเหลือ กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาคำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักที่สำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียนการรู้จักผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถ และป้องกันปัญหานักเรียนได้อีกด้วย

แนวทางดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1. กำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดความต้องการของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้
 - 1.1 สํารวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม
 - 1.2 พิจารณาคัดเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ เป็นเรื่องที่ทันสมัย
 - 1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบ ของการบันทึกการจัดกิจกรรม หรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการจัดกิจกรรม ทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกอาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรมหรือในแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้
 - 1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน
2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม หรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาก็ดำเนินการตามนั้นแต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีดำเนินการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัยได้ด้วย
3. วิถีผสมผสาน โดยยึดความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ในการจัดกิจกรรมโฮมรูม
4. วิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2. การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน (Classroom meeting) การปรึกษาหารือระหว่างพ่อแม่กับครูเพื่อช่วยเหลือเด็กนั้น กองทุนเพื่อเด็กยากไร้ (2530 : 385-391) กล่าวว่า ครูที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาความต้องการทางอารมณ์ของเด็ก ตระหนักดีว่า การจะช่วยเหลือเด็กให้ ได้ผลนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่เด็ก ความร่วมมือในที่นี้มีความหมายกว้างกว่าการบอกกล่าวพ่อแม่ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึง การพบปะ ปรึกษาหารือกันกับพ่อแม่ของเด็ก เพื่อวางแผน ค้นหาวิธีการในการจัดวางโครงการที่ดีสำหรับเด็กอีกด้วย

ในโรงเรียนประถมศึกษาหลายแห่งในปัจจุบัน ครูและผู้ปกครองจะปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเด็กทุก ๆ คน ไม่ใช่เฉพาะแต่เด็กที่มีปัญหาพิเศษเท่านั้น

มิใช่เป็นของแปลกอะไรเลย ที่พ่อแม่จะมองลูกของตนในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากที่ครุมองเห็น พ่อแม่ซึ่งมีความใกล้ชิดกับลูกเมื่ออยู่ที่บ้านจะมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เด็กแสดงออกในวงจำกัดและแคบ จึงมีความแน่นอนกว่าในสายตาของครูซึ่งมองเด็กในสิ่งแวดล้อมอย่างกว้าง ๆ และในสังคมของเพื่อนฝูงที่เด็กอยู่ร่วมและทำงานเป็นครั้งคราว ภาพที่พ่อแม่และครุมองเห็นจึงแตกต่างกัน เพื่อที่จะเข้าใจเด็กให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น ผู้ใหญ่แต่ละคนจะต้องมองเห็นภาพทั้งหมดของเด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนร่วมกัน ซึ่งจะกระทำได้อีกก็โดยการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ผู้ใหญ่ทุกคนจะต้องเข้าใจด้วยว่าเด็กมิใช่เครื่องจักร แต่เป็นมนุษย์ที่มีความรู้สึกนึกคิด และจิตใจที่เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นความรู้สึกนึกคิดนี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ๆ บุคคลแรกก็คือคนในครอบครัวต่อไปก็เป็นบุคคลในชุมชนและสังคมจากประสบการณ์เหล่านี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดขึ้นในตัวเอง ซึ่งส่งผลไปสู่การเรียนรู้ของเด็ก และความสามารถในการดำรงชีวิตให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น

ในชีวิตของเด็ก ต้องอาศัยพ่อแม่และครูในการช่วยให้เขาเกิดความคิดรวบยอดในทางที่ดี การช่วยเหลือดังกล่าวจะบรรลุผลได้ จะต้องได้รับความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายในการวางแผนงานและการทำงานร่วมกันตามความสนใจของเด็ก การติดต่อประสานงานในด้านการปรึกษาหารือจะเป็นไปด้วยดีได้ โรงเรียนและครูจะต้องวางแผนการประชุมปรึกษาหารืออย่างระมัดระวัง โรงเรียนจะต้องให้เวลาแก่ครูอย่างเพียงพอ ในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก เพื่อเตรียมไปพูดชี้แจงให้พ่อแม่ทราบ แหล่งข้อมูลควรจะได้จากหลาย ๆ แหล่ง เช่น ระเบียบสะสม รายงานการสังเกตเด็ก ผลการสอบ ผลความสำเร็จของเด็กจากรายงานประจำวัน และ รายงานด้านอื่น ๆ เป็นต้น

ในการประชุมเพื่อปรึกษาหารือทุกครั้ง ครูจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไว้ก่อนเสมอ แต่จุดมุ่งหมายนั้นอาจยืดหยุ่นได้ และเปลี่ยนแปลงได้ตามที่เห็นสมควร เช่น ในขณะที่กำลังรายงานความก้าวหน้า และความประพฤติกของเด็กลูกอยู่ เมื่อครูสังเกตเห็นว่า พ่อแม่เกิดความไม่สบายใจหรือไม่เห็นด้วยกับวิธีดำเนินการ ก็อาจจะงดการรายงานความก้าวหน้าและความประพฤติเสีย แล้วปรึกษาหารือในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป แต่ข้อสำคัญคือครูควรระวังฟังความคิดเห็นของพ่อแม่อยู่เสมอ

สรุปได้ว่า การประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน เป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน

การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ ความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

แนวทางการดำเนินการ

ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มีใช้การรายงานสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุมก็คือ

1. การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

2. การสื่อสาร ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียน หรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุมจะเป็นการส่วนตัวก็ตาม แต่ควรเป็นการพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียนแสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

3. การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชมนั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อน จึงจะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครองในการประชุมแต่ละครั้ง ครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐาน เพื่อประโยชน์ ดังนี้

4.1 เป็นหลักฐานในการประชุมแต่ละครั้ง

4.2 เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

4.3 เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

3.4 การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน

สมร ทองดี (2531 : 716) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข พฤติกรรมที่เป็นปัญหาว่า

1. พฤติกรรมที่เป็นปัญหาอาจมาจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยทางด้านพันธุกรรมและปัจจัยทางสภาพแวดล้อม
2. การป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนวัยรุ่นนั้น จะต้องเริ่มจากสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว การสร้างบรรยากาศที่ดีภายในสถานศึกษาและความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชน
3. เมื่อเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาขึ้น ควรแก้ไขทันที เพื่อไม่ให้ปัญหาพฤติกรรมนั้นมีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในการแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนวัยรุ่นอาจใช้วิธีการให้บริการปรึกษา การปรับพฤติกรรม และถ้าพฤติกรรมใดที่มีปัญหาค่อนข้างรุนแรงก็อาจส่งต่อให้ผู้ชำนาญพิเศษเฉพาะทางเป็นผู้ดำเนินการแก้ไข

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (ม.ป.ป. : 176-177) ได้เสนอแนวคิดว่าการที่เด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้โดยถูกต้องตามลักษณะที่ดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่ต้องกังวลใจนั้น จะต้องอาศัยครอบครัวคอยช่วยตอบสนองความต้องการเหล่านั้นตั้งแต่เด็กยังเล็ก สิ่งสำคัญก็คือเด็กจะต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับบิดามารดา และได้รับความรักความเอาใจใส่จากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัยเกิดความเชื่อมั่น ในตนเอง และมองเห็นคุณค่าของตนเองด้วย

แม้บ้านจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กมากก็ตาม แต่โรงเรียนก็เป็นสถาบันอีกแห่งหนึ่งที่มีส่วนรับผิดชอบในตัวเด็กมากที่สุด เพราะวันหนึ่ง ๆ เด็กใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนมากเท่า ๆ กับอยู่บ้านเด็กจึงอยู่ในสายตาของครูพอ ๆ กับบิดามารดาหรือผู้ปกครองก็ว่าได้

ดังนั้น ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกันแต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มช่วยเหลือนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ซึ่งถ้าหากเป็นกลุ่มเสี่ยงก็ต้องเฝ้าระวังและป้องกันมิให้กลายเป็นกลุ่มช่วยเหลือ ส่วนกลุ่มช่วยเหลือก็ต้องหาวิธีการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน โดยไม่ปล่อยให้ละเลยละเลงนักเรียนทั้งสองกลุ่มจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน

การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการ คือ

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น
2. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

การให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์

ปัจจัยที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ดังนี้

1. จิตวิทยาวัยรุ่น
2. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งร่างกายและจิตใจ
3. กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ ๆ คือ การสร้าง

สัมพันธภาพ การใช้คำถาม และการรับฟังทั้งเนื้อหาและความรู้สึก

Rajabhat 4. แนวทางการแก้ไขปัญหานักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้าน

การเรียน สุขภาพ ครอบครัวย หรือ การใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น ซึ่งศึกษา ค้นคว้าได้จากเอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ

ในการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้วการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครอง

แนวดำเนินการ

ครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่คือนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ การปรึกษาโดยมีกระบวนการในการปรึกษาดังนี้

1. กระบวนการการปรึกษา
 - 1.1 สร้างสัมพันธภาพ
 - 1.2 พิจารณาปัญหาและ
 - 1.3 กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา
 - 1.4 ยุติการปรึกษา

การเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดี มีคุณภาพนั้น ครูที่ปรึกษาควรปฏิบัติดังนี้

1. รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก หรือ โรงเรียนจัดอบรมให้
2. หมั่นฝึกฝนอบรมทักษะการปรึกษาและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
3. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนได้หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้สรุปไว้ 5 แนวทาง คือ

1. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน
2. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
3. การใช้กิจกรรมจับคู่กับนักเรียน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
5. การใช้กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับข้อ 1, 3 และ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนข้อ 2 และ 4 จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหาร โรงเรียนด้วย แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือ 5 กิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็นจากครูอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม ครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึง

1. ความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะปัญหา
2. บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน
3. สภาพของชั้นเรียน / โรงเรียน / ชุมชน

ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน

1. การรักษาความลับ
 - 1.1 เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ - สกุลจริงของนักเรียนและการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่ให้เกียรตินักเรียน
 - 1.2 บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้

1.3 การรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การช่วยเหลือ

2.1 การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหา ให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียวแต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2.2 ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกันและวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษาจึง ไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทางการระดมการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

3.5 การส่งต่อนักเรียน

ในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการใน ข้อ 3.4 นั้นอาจมีบางกรณีที่มีปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานี้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา หรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สมร ทองดี (2543 : 730) ที่ว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนวัยรุ่นบางประเภทจะมีลักษณะซับซ้อนและมีอาการรุนแรง เป็นต้นว่า เมื่อโกรธจะเอาศีรษะกระแทกพื้น การลักขโมยที่ไม่ได้เกิดจากปัญหา เศรษฐกิจ เป็นลมชักเมื่อมีคนขัดใจ หรือเด็กที่มีความบกพร่องหรือพิการทางกาย หรืออาการของโรคประสาท เป็นต้น

เมื่อบิดามารดาหรือครูอาจารย์พบว่า เด็กแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงผิดปกติก็ควรศึกษาและสังเกตพฤติกรรมอย่างละเอียดถี่ถ้วน และถ้าพิจารณาแล้วที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขได้ ก็ควรที่นำเด็กส่งต่อให้ผู้ชำนาญพิเศษ เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะของปัญหา เพื่อให้ผู้ชำนาญพิเศษเฉพาะด้านให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาได้ทันกาล และจะได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ในการส่งนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาไปยังผู้เชี่ยวชาญนั้น ควรจะต้องพิจารณาส่งตัวนักเรียนไปตามลักษณะของปัญหา ดังนี้

1. ถ้าเป็นปัญหาทางสุขภาพและทางกาย เช่น สายตาพิการทางกายอื่น ๆ ควรส่งไปรับการตรวจและรักษาที่โรงพยาบาลในท้องถิ่น
2. ถ้าเป็นปัญหาด้านสติปัญญา เพื่อตรวจสอบระดับเชาวน์ปัญญาต้องส่งโรงพยาบาลนิติเวช โรงพยาบาลปัญญาอ่อน หรือคลินิกของมูลนิธิคนปัญญาอ่อน
3. ถ้าเป็นปัญหาด้านอารมณ์ที่รุนแรงผิดปกติ ควรส่งตัวนักเรียนไปรับการรักษาและแก้ไขพฤติกรรมที่โรงพยาบาลทั่วไป แผนกจิตเวชหรือโรงพยาบาลจิตเวชโดยตรง หรือที่ศูนย์สุขวิทยาจิต ซึ่งสถานที่ดังกล่าวจะมีจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยาให้การบำบัดรักษา
4. ถ้าเป็นปัญหาด้านสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น สภาพเศรษฐกิจครอบครัวยังอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ควรจะต้องพิจารณาส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจเป็น หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสวัสดิการเพื่อเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การส่งต่อนักเรียน แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกสำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง จะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ขาดต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อน หรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณีขาดต่อการช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน ดังแผนภูมิแสดงกระบวนการดำเนินงานของครูแนะแนว / ฝ่ายปกครอง

แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อนักเรียนของครูที่ปรึกษา

การส่งต่อนักเรียน ครู ที่ปรึกษาดำเนินการได้ในกรณีต่อไปนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ

2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดเสมอ ให้ทำกิจกรรมช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น

3. ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่นเกี่ยวกับความรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

รายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการพิจารณาส่งต่อนักเรียน ของครูที่ปรึกษา แสดงในตารางที่ 5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แนวทางดำเนินการส่งต่อนักเรียน

แนวทางการส่งต่อนักเรียน	จุดประสงค์
1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อ เพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน	-เพื่อให้ผู้รับนักเรียนต่อได้เตรียมการในการช่วยเหลือนักเรียน
2. สรุปรายชื่อข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือ นักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อนักเรียน หรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง	-เพื่อให้ผู้รับช่วยเหลือนักเรียนต่อทราบ ข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียนและดำเนินงานของครูที่ปรึกษาที่ผ่านมาทำให้สะดวกในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องต่อไป
3. ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อนักเรียน โดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือ โกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อนักเรียน และยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม	-เพื่อให้นักเรียนเกิดความสบายใจ ยินดีรับการช่วยเหลือจากครูอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา เป็นต้น
4. ครูที่ปรึกษานัดแนะเวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อนักเรียนให้เรียบร้อย	-รับรู้วัน เวลา สถานที่ ที่พบบัน
5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	-เพื่อทราบความก้าวหน้าในการช่วยเหลือนักเรียน และความเปลี่ยนแปลงของนักเรียน

4. แผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนนั้น มีแผนการดำเนินงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 1 รอบปี โดยประมาณ ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังมีรายละเอียดการดำเนินการในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน
(ในหนึ่งรอบปี ระหว่างมีนาคม-มีนาคม ปีถัดไป)

วิธีการดำเนินการ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	เครื่องมือ
1. เตรียมการและวางแผนดำเนินการ กิจกรรมที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์สภาพ ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และจัดทำแผนปฏิบัติงาน			- แบบประเมินหรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือแบบสอบถามความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนที่โรงเรียนจัดทำขึ้น (มีตัวอย่าง) - โครงการ-แผนปฏิบัติงานปฏิทินปฏิบัติงาน (มีตัวอย่าง) คู่มือเอกสาร เรื่องแนวการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมใจร่วมคิด ร่วมทำ (อยู่ในเอกสารฉบับวิทยากร)
2. ปฏิบัติตามแผน กิจกรรมที่ 3 สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร กิจกรรมที่ 4 ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน			- ตอนที่ 2 ของเอกสารฉบับนี้คู่มือเอกสารเรื่อง การประกันคุณภาพระบบการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

วิธีการดำเนินการ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ	เครื่องมือ
3.กำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน กิจกรรมที่ 5 ประเมินเพื่อทบทวน กิจกรรมที่ 6 ประเมินเพื่อพัฒนา และสรุปรายงาน	สิงหาคม และ มกราคม (กิจกรรม ที่5) กุมภาพันธ์ (กิจกรรม ที่6)	- คณะกรรมการ การประเมิน เพื่อทบทวน - คณะกรรมการ อำนวยการและ ประสานงาน	- คู่มือ เอกสารเรื่อง การประกัน คุณภาพระบบการประกัน คุณภาพระบบ การดูแล ช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2544 : 30

Rajabhat Mahasarakham University

4.1 ชั้นเตรียมการและวางแผนดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ได้คณะกรรมการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ
โรงเรียน

1.2 เพื่อให้ได้ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

2. วิธีดำเนินการ

ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการดังนี้

2.1 ประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของโรงเรียน

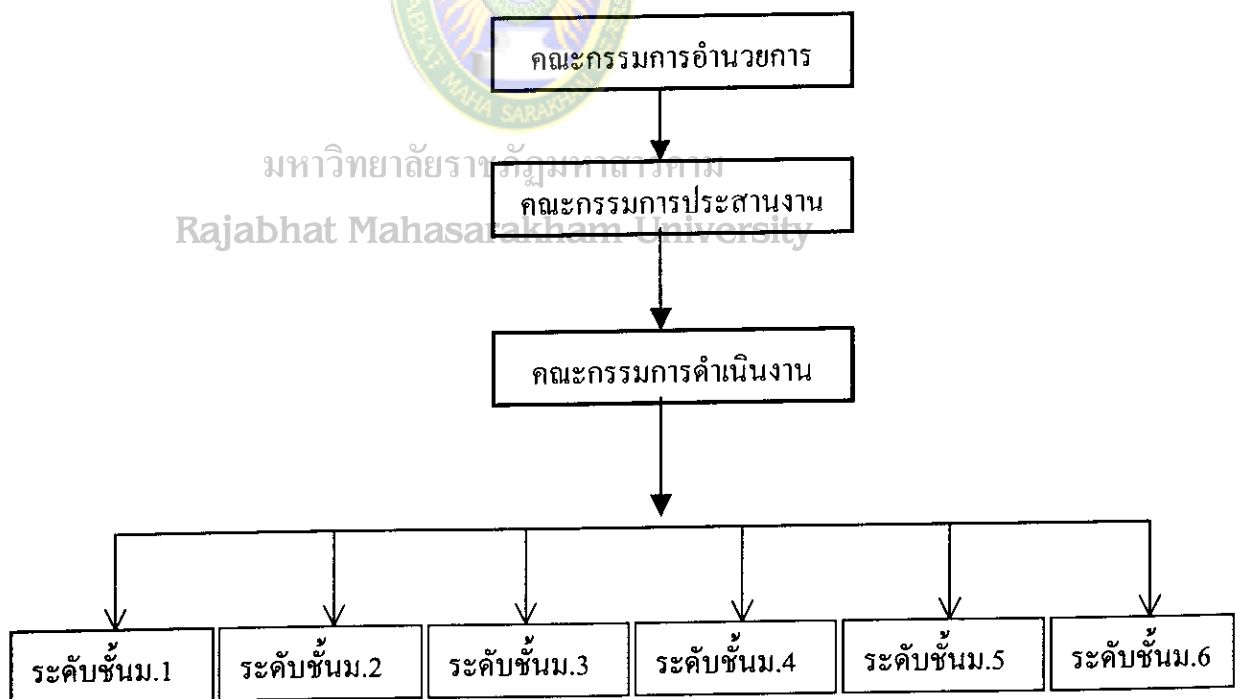
2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน
(ทีมประสาน) และ คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

2.3 กำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. คณะกรรมการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

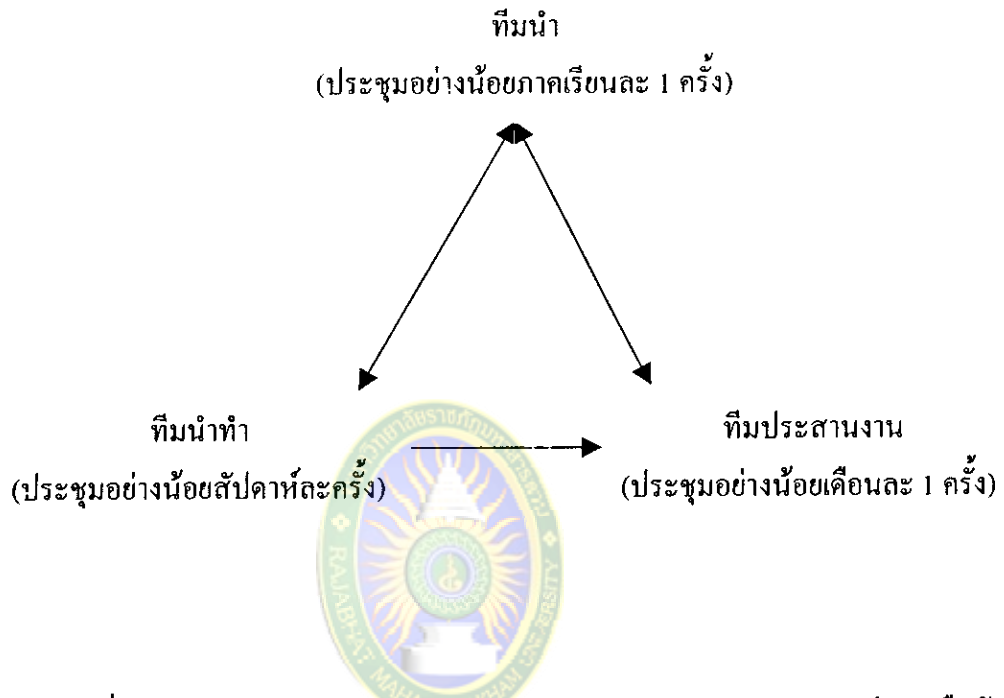
คณะกรรมการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 3 คณะ มีโครงสร้างคณะกรรมการประสานการทำงาน และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในแต่ละคณะกรรมการ คือ โครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การประสานการทำงาน องค์ประกอบของบุคลากรในแต่ละคณะและบทบาทหน้าที่ และบทบาทหน้าที่บุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน

รายละเอียดในแผนภูมิที่ 3 – 4 และตารางที่ 7 – 8 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2544 : 32

คณะกรรมการทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและแต่ละคณะต้องร่วมมือทำงานกันเป็นทีม

แผนภูมิที่ 4 การประสานการทำงานของคณะกรรมการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2546 : 23.

Rajabhat Mahasarakham University

ตารางที่ 7 องค์ประกอบของบุคลากรในแต่ละคณะและบทบาทหน้าที่

คณะกรรมการ	บุคลากร	บทบาทหน้าที่
1. คณะกรรมการ อำนวยการ (ทีมนำ)	1) ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานกรรมการ 2) ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่าย กรรมการ 3) หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ 4) หัวหน้าแผนงานโรงเรียน กรรมการ 5) ผู้แทนผู้ปกครอง / ชุมชน กรรมการ 6) หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ 7) ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง กรรมการ และ เลขานุการ	1) กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ในการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 2) แต่งตั้งคณะกรรมการ ประชุม คณะกรรมการ อย่างน้อย ภาคเรียนละ 2 ครั้ง 3) นิเทศ ติดตาม กำกับ การดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ตามระดับชั้น 4) อื่น ๆ ที่โรงเรียนกำหนด เพิ่มเติม
2. คณะกรรมการ ประสานงาน (ทีมประสาน)	1) ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง ประธาน กรรมการ 2) หัวหน้าระดับชั้นทุกชั้น กรรมการ 3) หัวหน้างานพยาบาล-อนามัย กรรมการ 4) ครูแผนงาน สารสนเทศ กรรมการ 5) บุคลากรอื่น ๆ ตามความ กรรมการ เหมาะสมของโรงเรียน 6) หัวหน้างานแนะแนวหรือ กรรมการ โรงเรียนพิจารณาบุคคล และเลขานุการ ตามความเหมาะสม	1) ปฏิบัติในฐานะเป็นบุคลากร หลักในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ประสานงานระหว่าง คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และ คณะกรรมการ ดำเนินงาน (ทีมทำ) และ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3) จัดเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการ ดำเนินงาน และรับผิดชอบจัด ประชุมชี้แจง และการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่บุคลากร

ตารางที่ 7 (ต่อ)

คณะกรรมการ	บุคลากร	บทบาทหน้าที่
		4) จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง 5) รายงานสรุปผลการดำเนินงาน 6) อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
3.คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) แยกเป็น 6 คณะ ตาม ระดับชั้น (หากระดับใดมี จำนวนครูมาก ให้จัดแบ่งเป็น กลุ่มย่อยได้อีก)	บุคลากรแต่ละคณะประกอบด้วย 1) หัวหน้าระดับชั้น ประธานกรรมการ 2) รองหัวหน้า รองประธานกรรมการ ระดับชั้น 3) ครูที่ปรึกษาใน กรรมการ ระดับชั้น 4) ครูประจำวิชา กรรมการ ระดับชั้นและครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 5) ครูแนะแนว กรรมการ 6) โรงเรียนพิจารณา กรรมการ และ บุคลากรตามความ เลขาธิการ เหมาะสม	1) ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงาน 2) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติ ประเมินผลและจัดทำ รายงานตามระดับชั้น 3) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ความต้องการของครู ที่ปรึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำเสนอทีมประสาน 4) ประชุมร่วมกัน อย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง 5) ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ในงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ตารางที่ 8 (ต่อ)

บุคลากร	บทบาทหน้าที่
4. ครูแนะแนว	4.1 จัดกิจกรรมคาบแนะแนวเพื่อสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4.2 สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4.3 ให้การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือ 4.4 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี 4.5 ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาอยากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น 4.6 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และประเมินผลรายงานส่งผู้บริหาร หรือหัวหน้าระดับอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2544 : 32 – 36.

กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และจัดทำแผนปฏิบัติงาน

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนดำเนินงาน

1.2 เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนตลอดปีการศึกษา

2. วิธีดำเนินการ

คณะกรรมการอำนวยการ(ทีมหน้า) และ/หรือคณะกรรมการประสานงาน
ดำเนินการ ดังนี้

2.1. วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของโรงเรียน โดยใช้แบบประเมินการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียน และข้อเสนอแนะของครูรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2. วิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการแผนปฏิบัติงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสนับสนุนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. เครื่องมือ

แบบประเมิน แบบสอบถาม หรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความต้องการ ข้อเสนอแนะผู้เกี่ยวข้องที่คณะกรรมการประสานงานจัดทำขึ้น

4.2 ปฏิบัติตามแผน

กิจกรรมที่ 3 สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียน ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าใจขั้นตอน วิธีการดำเนินงานและมีการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. วิธีดำเนินการ

คณะกรรมการประสานงานดำเนินการสร้างความเข้าใจกับบุคลากร โดยอาจจัดในลักษณะ

2.1 ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดีร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ เทคนิค หรือทักษะต่าง ๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น

2.3 ประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

2.4 ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรต่อไป

กิจกรรมที่ 4 ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ครูได้ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กำหนดไว้

1.2 เพื่อให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือจากครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึงและทันการ

2. วิธีดำเนินการ

- 2.1 ครูที่ปรึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้ว
- 2.2 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและครบบันทึกทุกชั้นตอน
- 2.3 สรุปผลการปฏิบัติงาน รายงานหัวหน้าระดับ

4.3 กำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

กิจกรรมที่ 5 ประเมินเพื่อทบทวน

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่มีแต่ละระดับ และนำข้อมูลไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงระหว่างการทำงาน
- 1.2 เพื่อให้ได้รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละระดับชั้น สำหรับการจัดทำสรุปรายงานของโรงเรียนต่อไป

2. วิธีดำเนินการ

- 2.1 คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น
- 2.2 ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือผู้แทนครูในแต่ละระดับซึ่งได้รับการอบรมหรือมีความรู้ทักษะในการประเมิน ให้เป็นผู้ประเมินดำเนินการประเมินสลับระหว่างระดับชั้น
- 2.3 นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น
- 2.4 ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง
- 2.5 ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหาร โรงเรียนต่อไป

กิจกรรมที่ 6 ประเมินเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อให้ได้รายงานสรุปการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละภาคเรียนและปีการศึกษา

1.2 เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาระบบ วิธีการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วิธีดำเนินการ

2.1 ครูที่ปรึกษาแต่ละคนจัดทำรายงานการดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับ (ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน) ทุกสิ้นภาคเรียน

2.2 คณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับชั้นจัดทำรายงานสรุปเป็นระดับเสนอคณะกรรมการประสานงาน

2.3 คณะกรรมการประสานงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากหัวหน้าระดับ มาจัดทำรายงานเป็นภาพรวมของโรงเรียนเสนอคณะกรรมการอำนวยการ

2.4 คณะกรรมการอำนวยการดำเนิน ดังนี้

1) ประชุมพิจารณา รายงานคณะกรรมการประสานงานในข้อ 3 เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และเผยแพร่

2) ประชาสัมพันธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3) นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประชุม ติดตามผลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

5. การประกันคุณภาพและประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.1 ความหมายของการประกันคุณภาพ

อุทุมพร จามรมาน (2544 : 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นการให้หลักฐาน ข้อมูล แก่ประชาชนว่า บุคคลในโรงเรียนทำงานเต็มความสามารถ เพื่อให้ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และสาธารณชนมั่นใจในคุณภาพของนักเรียน

วิจิตร วรุฒบางกูร (2535 : 35) กล่าวว่า การบริหารในหน่วยงานทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการบริหารธุรกิจ อุตสาหกรรม หรือหน่วยงานรัฐกิจก็ตามเป้าหมายสำคัญที่สุดอันหนึ่งก็คือ เรื่อง คุณภาพ การที่จะให้ได้งานที่มีคุณภาพดี เป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้ทั้งใน ด้านราคา บริการ และประโยชน์ใช้สอย จำเป็นต้องมีการควบคุมคุณภาพ เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบ ของทุกฝ่ายในหน่วยงาน จะต้องดำเนินการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพของงาน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ

กรมสามัญศึกษา (2545 :1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการทางการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้มาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ

กรมวิชาการ (2544 :3) กล่าวว่า ปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องอย่างยั่งยืนต้อง บริหารจัดการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกลไกสำคัญที่จะเสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานในทุกระดับ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบ มุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ เพื่อบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการและวิธีบริหาร และการจัดการคุณภาพ (Quality Management) สมัยใหม่ที่เน้นการสร้าง ความมั่นใจให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนจะ ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยที่ความมั่นใจนี้ต้องอยู่บนรากฐานของหลักวิชา ข้อเท็จจริง หลักฐานเชิงประจักษ์ และความสมเหตุสมผลเป็นสำคัญ

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 1) ได้กล่าวว่า ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา เป็นระบบที่สถานศึกษารวมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การกำกับดูแล และสนับสนุน ส่งเสริมของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน หลักวิชา ข้อมูลหลักฐานที่ตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้เรียนทุกคนจะ ได้รับการบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด ในมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรม โดยสร้างระบบ หรือกระบวนการในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษา ได้ตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ

5.2 ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน

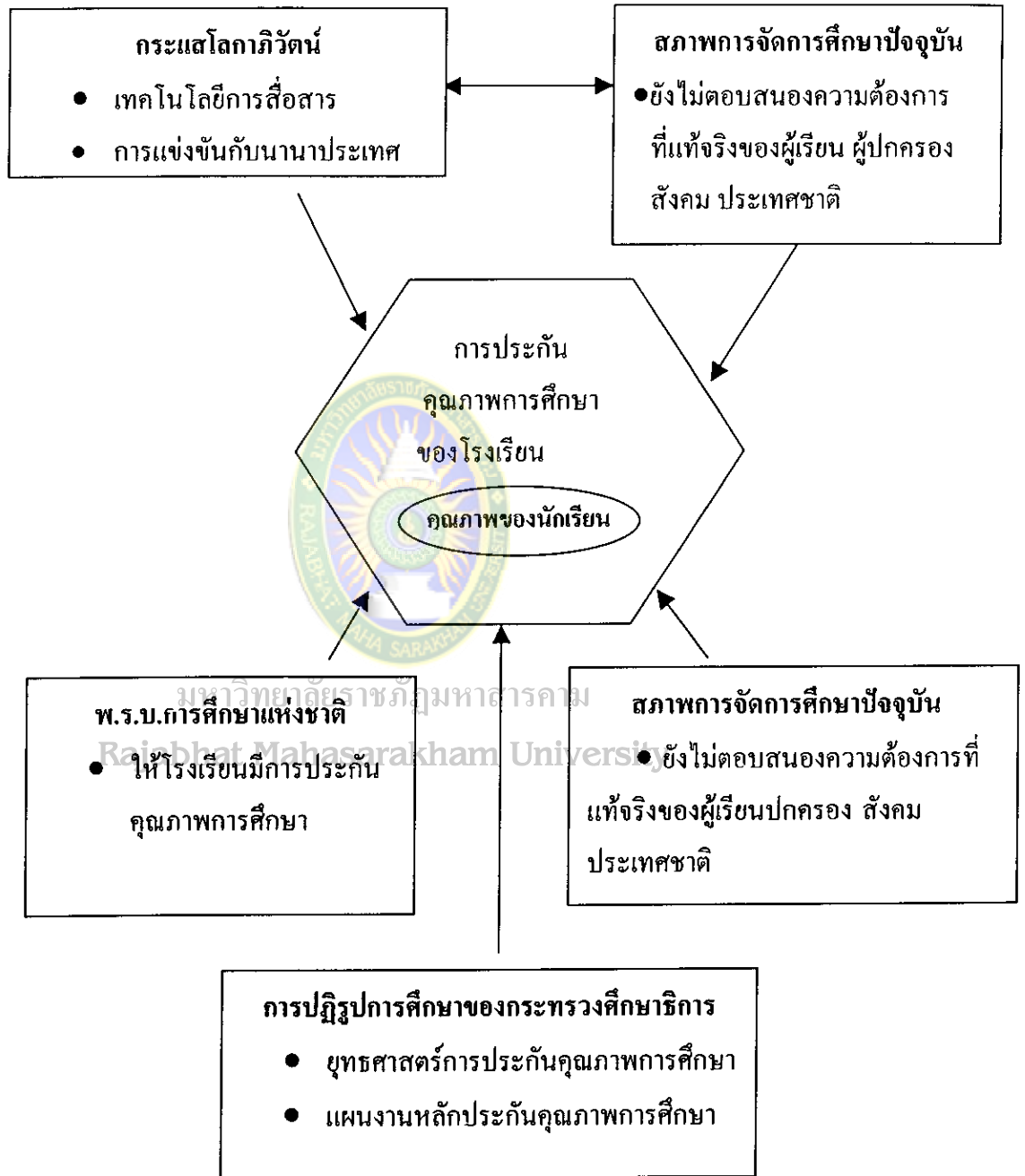
โลกยุคปัจจุบันเป็นยุค โลกาภิวัตน์ มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทามกลางภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมือง ทางวัฒนธรรมศีลธรรม เป็นเหตุสำคัญที่ต้องเรียนรู้ในการปรับตัวให้ทันกับการ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายของกระแสโลก ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของคน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยจำเป็นต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่ง ดำเนินการพัฒนาคุณภาพของสถาบันนั้น ๆ โดยจะต้องมีการประกันคุณภาพภายใน ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข สร้างสรรค์ สังคมให้มีสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เศรษฐกิจมั่นคงสามารถร่วมมือแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ในสังคมโลก การประกันคุณภาพภายในจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา โดยสถานศึกษา เพื่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม (กรมสุขภาพจิต: 2546 : 28)

ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5 แสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2546 : 29.

ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าโรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยดูจากคุณภาพของนักเรียนเป็นหลัก โรงเรียนจำเป็นต้องมีระบบประกันคุณภาพที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของชุมชน และสังคม

1. โรงเรียนมีคุณภาพมาตรฐานทางการศึกษาและได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากองค์กรการประกันคุณภาพการศึกษาที่รัฐกำหนด
2. ชุมชน องค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทย
3. โรงเรียนจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนเรียนจบการศึกษาจากโรงเรียนที่มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษา จึงเป็นที่ยอมรับของสังคม

5.3 มาตรฐานการศึกษา

เวียงชัย ราชฤทธิ์ (2547 : 30) ได้ให้ความหมาย มาตรฐาน (Standard) ว่า หมายถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือเกณฑ์ของการศึกษาที่แสดงเป็นตัวเลข ในรูปค่าเฉลี่ยทางสถิติ หรือปรัชญาในรูปความดีทางอุดมคติ หรือหมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินสิ่งหนึ่งสิ่งใด

กรมสามัญศึกษา (2543 : 12) ได้ให้ความหมายของมาตรฐานการศึกษาว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ทางการศึกษา เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง สำหรับส่งเสริม กำกับดูแล ตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรฐานคุณภาพการศึกษา กรมวิชาการได้กำหนดไว้ 3 ด้าน (กรมวิชาการ. 2541 : 32-33) คือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน
2. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย
3. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ

ตัวบ่งชี้ หมายถึง กรอบแนวทางที่ใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพ และประกันคุณภาพ

คมสรרך มารพันธ์ (2544 : 6) ได้กล่าวถึงการขั้นตอนจัดทำมาตรฐาน และตัวชี้วัดของโรงเรียน ดังนี้

1. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการและเผยแพร่คู่มือการประกันคุณภาพให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน และชุมชน ร่วมกันศึกษามาตรฐานและตัวชี้วัดของกรมสามัญศึกษา ให้เข้าใจ

2. เมื่อศึกษามาตรฐานและตัวชี้วัดข้อที่ 1 เสร็จแล้วให้ทุกคนร่วมกัน วิเคราะห์มาตรฐาน และตัวชี้วัดแต่ละตัวในแต่ละด้าน ว่าสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน ใน โรงเรียนอย่างไร ครอบคลุมงานตามตัวชี้วัดนั้น ๆ หรือไม่

3. เขียนภาระงานตามตัวชี้วัดแต่ละตัวที่โรงเรียนปฏิบัติ เป็นตัวชี้วัดย่อย ๆ จนครอบคลุมภาระงานตามตัวชี้วัดของกรมทุกตัว ตามกลุ่มมาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้าน กระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต

4. ข้อความที่เขียนในแต่ละกลุ่มมาตรฐาน ควรเป็นดังนี้

4.1 กลุ่มมาตรฐานด้านปัจจัย (Input) ข้อความที่นำมาเขียนตัวชี้วัด จะบ่งบอกถึงคุณสมบัติ คุณลักษณะเฉพาะ ความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสิทธิภาพ ความ เชี่ยวชาญเฉพาะ ความเพียงพอ ฯลฯ ตามขอบข่ายของปัจจัยนั้น ๆ

4.2 กลุ่มมาตรฐานด้านกระบวนการ (Process) ข้อความที่จะเขียนมี ลักษณะเป็นกิจกรรมการปฏิบัติที่มีขั้นตอน เชื่อมโยงเป็นระบบกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ คือมีการจัดตั้งคณะดำเนินการ มีแผนปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติตามแผน มีการประเมินการปฏิบัติ ตามแผน มีการปรับปรุงพัฒนา จนเกิดผลตามมาตรฐานและตัวชี้วัดนั้น ๆ

4.3 กลุ่มมาตรฐานด้านผลผลิต (Output) ข้อความที่เขียนจะเป็น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนด ที่เกิดจากผลด้าน ปัจจัย ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดของกรมในแต่ละตัวชี้วัด เช่น มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า นำความรู้ที่ได้ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีทักษะเชิงมนุษย์ มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยตนเอง มีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามารถ ดำรงชีวิตในสังคม ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นต้น

5.4 มาตรฐานคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546 : 9-17) ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการประกันคุณภาพ ดังนี้

1. ด้านปัจจัย (Input)

มาตรฐานที่ 1.1 มีความสามารถในการบริหารและการจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานที่ 1.2 ครูที่ปรึกษามีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีในบทบาทหน้าที่ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานที่ 1.3 ครูที่ปรึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 1.4 ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือบุตรหลานของตนและการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติด

มาตรฐานที่ 1.5 มีสภาพแวดล้อม อุปกรณ์เสริมการเรียนการจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่คำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน

2. ด้านกระบวนการ (Process)

มาตรฐานที่ 2.1 มีการบริหารและการจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มาตรฐานที่ 2.2 มีการพัฒนาครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีและทักษะในการเป็นครูที่ปรึกษาเพื่อให้อาจปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 2.3 ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องมีการประสานสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 2.4 มีกระบวนการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านผลผลิต (Output)

มาตรฐานที่ 3.1 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 3.2 สามารถเรียนได้ตามศักยภาพและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการทำงาน

มาตรฐานที่ 3.3 มีความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนเอง

มาตรฐานที่ 3.4 สามารถเรียนรู้และดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนและมีจิตสำนึกในการดูแลผู้อื่น

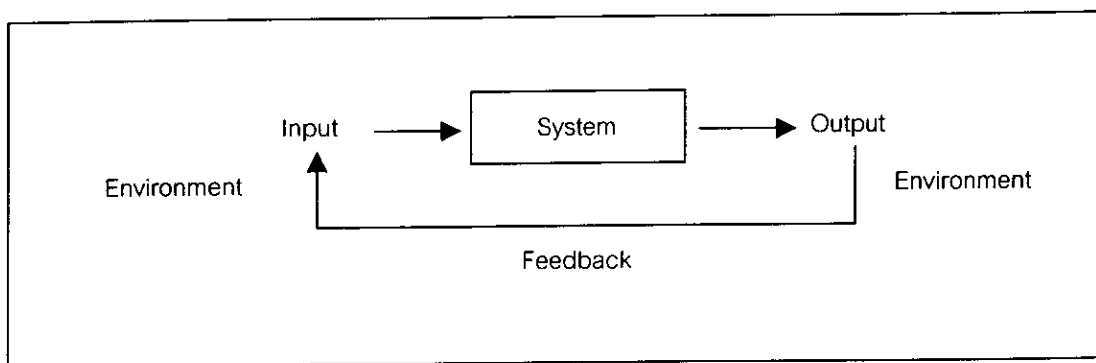
5.5 การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีสาระบัญญัติว่าด้วยการให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพภายในและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน

การประกันคุณภาพทางการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการจัดกระบวนการดูแลช่วยเหลือ (การส่งเสริม การป้องกัน การแก้ไขปัญหา) โดยมีวิธีการ เครื่องมือ ที่มีขั้นตอนการดำเนินการพร้อมเอกสาร หลักฐานการทำงานของครูที่ปรึกษาในการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องพร้อมบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรูปธรรมได้กำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

1. มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงคุณภาพ
2. มีโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน
3. ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และมีความกระตือรือร้นในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา
5. นักเรียนอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข ประสบความสำเร็จตามศักยภาพ

สำหรับการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ใช้แนวความคิดทฤษฎีเชิงระบบ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

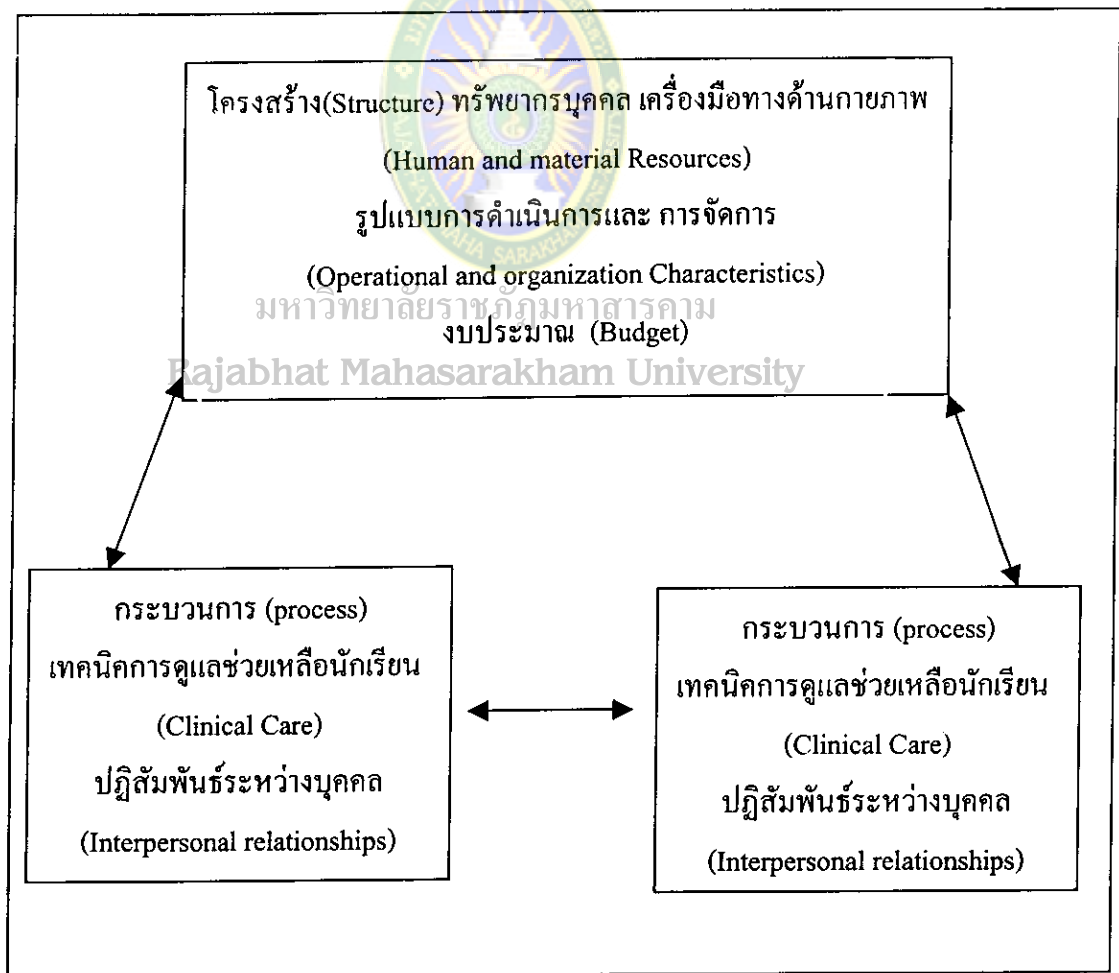

แผนภูมิที่ 6 แนวความคิดทฤษฎีเชิงระบบ

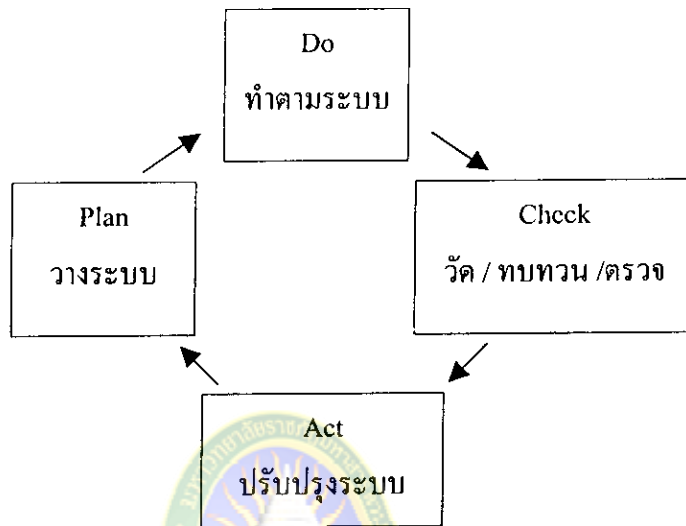
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2546 : 30.

ทฤษฎีระบบนี้ถูกนำประยุกต์ในระบบของมนุษย์และองค์กรด้วยหลักการความเป็นองค์รวม (Wholeness) เป็นขั้นตอน (Hierarchical order) มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร (Exchange of Information and Matter) มีการเปลี่ยนแปลงแบบพัฒนา (Progressive Differentiation) ที่เริ่มต้นจากความหลากหลาย แต่มีเป้าหมายร่วมกัน (Equifinality) และต้องคำนึงถึงลักษณะของมนุษย์ปุณชน (Telcolgy)

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นสามารถดำเนินการบนพื้นฐานของทฤษฎีเชิงระบบ จำแนกได้เป็น 3 ส่วนประกอบด้วย คือ โครงสร้าง (Structure) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ดังที่จะได้นำเสนอในแผนภูมิที่ 7 ต่อไปนี้

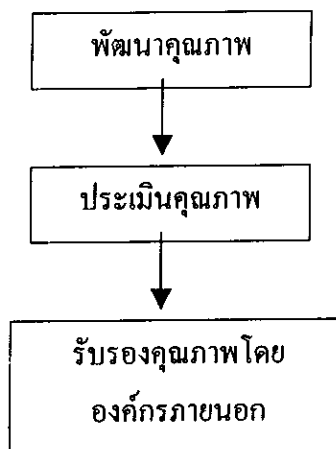

แผนภูมิที่ 7 แสดงการดำเนินการบนพื้นฐานของทฤษฎีเชิงระบบ 3 ส่วนประกอบ
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2546 : 31.

แผนภูมิที่ 8 แนวความคิดเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพ
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2546 : 32.

นอกจากนี้ การพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนควรมีระบบงานที่เป็นมาตรฐานและมีระบบการตรวจสอบงานเองที่น่าไว้วางใจ กลไกกระตุ้น และส่งเสริม โดยมีการพัฒนาคุณภาพ ทั้งองค์กรด้วย กิจกรรมหลัก 3 ขั้นตอนคือ พัฒนาคุณภาพ ประเมินคุณภาพ และรับรองคุณภาพ โดยแสดงเป็นแผนภูมิที่ 9 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 9 การพัฒนาคุณภาพทั้งองค์กรด้วยกิจกรรมหลัก 3 ขั้นตอน
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2546 : 32.

แนวคิดการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือที่มีการพัฒนาขึ้นอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริม และ เสนอแนวเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการช่วยเหลือนักเรียน โดย มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การดูแลคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษา ให้เข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายในเพราะดำเนินการ โดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของการศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยม และประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพที่ประกอบด้วย การควบคุม และตรวจสอบคุณภาพกับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางระบบ (P) ปฏิบัติตามระบบ (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุงระบบ (A) จะเห็นว่ามีความต่อเนื่องกันดัง แผนภูมิที่ 8 ต่อไปนี้

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงแล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดการทำงานที่เป็นระบบเช่นนี้จะช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในสถานศึกษา เกิดความรู้สึกว่าเป็นงานปกติ เป็นการมองคน และประเมินตนเอง ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีฐานข้อมูลที่มั่นคงเป็นจริง พร้อมเสมอต่อการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหาย โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตาม ข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนการพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบมีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุงช่วยกันคิด เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และ ประเทศชาติ

ขั้นตอนการประเมินคุณภาพการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ในการจัดการเพื่อการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ได้จัดวางการดำเนินการเป็น การเตรียมการ การดำเนินการ และการรายงาน ซึ่งนำเสนอโดยตารางที่ 9 ต่อไปนี้

การรับรองคุณภาพโรงเรียน จะส่งผลดังต่อไปนี้

1. การกระตุ้น ให้โรงเรียนเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
2. การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Accountability) ซึ่งโรงเรียนทั้งรัฐและเอกชน จะต้องแสดงออก เพื่อให้สังคมมีความมั่นใจต่อระบบบริหารของโรงเรียน ด้วยการยินยอมให้ องค์กรภายนอก ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือเข้าไปประเมินตามกรอบที่ตกลงร่วมกัน
3. การให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ปกครอง
4. การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการที่ผู้บริหารของโรงเรียนต่างทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และผู้ประเมินในลักษณะของอาสาสมัคร

การประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานที่ต้องการที่สถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้คมีคุณภาพ เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพนั้น ก็เปรียบเหมือนกับการสร้างบ้าน โดยที่คนในบ้านจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการสร้างบ้านนั้นเพื่อประโยชน์อะไร แล้วจึงออกแบบแปลนให้เหมาะสม ต่อจากนั้นจึงลงมือวางรากฐานและดำเนินการก่อสร้างตามแบบแปลน ในระหว่างการก่อสร้างก็ต้องตรวจสอบว่าตรงกับแปลนหรือไม่ วัสดุที่ใช้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือไม่มีความมั่นคงเพียงพอ ระบบน้ำไฟเป็นอย่างไร ถ้าพบสิ่งใดเป็นข้อบกพร่องก็ปรับปรุงแก้ไขได้ในทุกขั้นตอนซึ่งจะทำให้บ้านที่ก่อสร้างขึ้นมามีความแข็งแรง สวยงาม มั่นคง ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ

กระบวนการพัฒนาดคนในสถานศึกษาก็เหมือนกับการสร้างบ้าน เพียงแต่การสร้างบ้านนั้นต้องใช้สถาปนิก ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกออกมาดำเนินการ และเมื่อสร้างเสร็จแล้วก็เสร็จเลย ไม่ต้องทำต่อแต่กระบวนการสร้างคนนั้น ผู้ที่เป็นสถาปนิกคือ ครู และผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคลากรภายในจะต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ว่าต้องการพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติเป็นอย่างไร และถ้าจะให้เด็กมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วจะต้องช่วย กันคิด และช่วยกันวางระบบ (Plan) ว่าจะต้องทำอะไร แล้วช่วยกันทำ (DO) ช่วยกันตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงการดำเนินการต่อไป (Act) เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีม

ตารางที่ 9 ขั้นตอนการประเมินคุณภาพการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การเตรียมการ	การดำเนินการ	การรายงาน
1. การเตรียมความพร้อม ของบุคลากร - สร้างความตระหนัก - พัฒนาความรู้และทักษะ	1. วางแผนปฏิบัติงาน (P) - กำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐาน การดูแลช่วยเหลือ - จัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย - กำหนดแนวทางการดำเนินงาน - กำหนดระยะเวลา - กำหนดงบประมาณ - กำหนดผู้รับผิดชอบ	
2. แต่งตั้งคณะกรรมการ ที่รับผิดชอบ	2. ดำเนินงานตามระบบ (D) - ส่งเสริม สนับสนุน - จัดตั้งอำนวยการความสะดวก - สนับสนุนทรัพยากร - กำกับ ติดตาม / ให้การนิเทศ	
	3. ตรวจสอบประเมินผล (C) - วางกรอบการประเมิน - จัดทำหรือจัดทำเครื่องมือ - เก็บข้อมูล / วิเคราะห์ข้อมูล - แปลความหมาย - ตรวจสอบ / ปรับปรุงคุณภาพ การประเมิน	
	4. นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A) - ปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร - วางแผนในระยะต่อไป - จัดทำข้อมูลสารสนเทศ	

กรอบการดำเนินงานการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพ

1. เพื่อตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อให้มีข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อการรายงานเสนอต่อหน่วยงานภายนอกผู้การรับรองคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

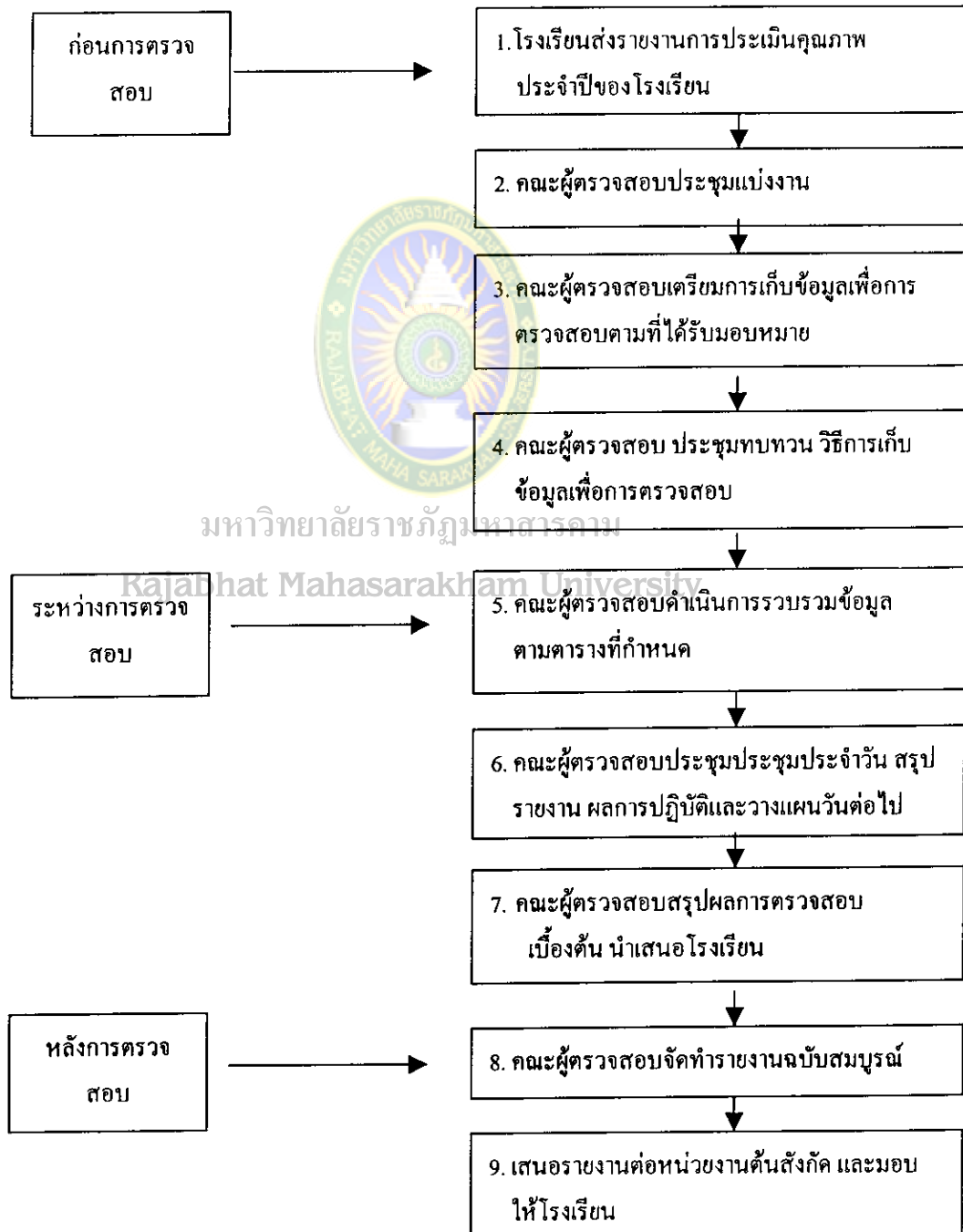
รูปแบบการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพ

ดำเนินการในรูปคณะกรรมการซึ่งโรงเรียนเป็นผู้แต่งตั้งจากผู้ที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตรเป็นคณะผู้ตรวจสอบ คณะละ 3-5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้

1. มีความเชี่ยวชาญด้านดูแลช่วยเหลือนักเรียน นิเทศ การบริการศึกษา
2. มีความรู้ความสามารถในด้านการประเมินคุณภาพการดูแลช่วยเหลือ
3. สามารถปฏิบัติงานประเมินได้เต็มเวลา
4. มีประสบการณ์การทำงานทางการศึกษา
5. ผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด

Rajabhat Mahasarakham University

ขั้นตอนการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพ
 การกำหนดขั้นตอนการตรวจสอบทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการตรวจสอบ
 มีขั้นตอนดังนี้

แผนภูมิที่ 10 ขั้นตอนการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพ

ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2546 : 39.

วิธีการตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน โดยคณะกรรมการจากต้นสังกัด
มีวิธีการดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 วิธีการตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน โดยคณะกรรมการจากต้นสังกัด

ขั้นตอน	วิธีการ
ก่อนการตรวจสอบ	
1. โรงเรียนส่งรายงานการประเมินคุณภาพประจำปีของโรงเรียน	1.1 โรงเรียนดำเนินการดำเนินการประเมินคุณภาพ โดยคณะกรรมการประเมินของโรงเรียน 1.2 โรงเรียนส่งรายงานการประเมินคุณภาพให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด ล่วงหน้า 1 เดือน 1.3 สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดส่งรายงานการประเมินคุณภาพประจำปีของโรงเรียนให้คณะผู้ประเมิน
2 คณะผู้ตรวจสอบประชุมแบ่งงาน	2.1 หัวหน้าคณะผู้ตรวจสอบจัดประชุมคณะผู้ประเมินเพื่อแบ่งงาน 2.2 คณะผู้ตรวจสอบอ่านรายงานการประเมินคุณภาพตามงานที่รับผิดชอบ
3. คณะผู้ตรวจสอบเตรียมการเก็บข้อมูลเพื่อการตรวจสอบตามที่ได้รับมอบหมาย	3.1 ผู้ตรวจสอบแต่ละคนเตรียมประเด็นสำคัญคำถามขอข่าข้อมูลที่ต้องการ 3.2 กำหนดแหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลกรณีข้อมูลไม่สมบูรณ์ อาจขอข้อมูลเพิ่มเติมจากโรงเรียนตามความจำเป็น
4. คณะผู้ตรวจสอบประชุมทบทวนวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อการตรวจสอบ	4.1 หัวหน้าคณะตรวจสอบจัดประชุมคณะผู้ตรวจสอบเพื่อทบทวนประเด็นคำถามและวิธีการเก็บข้อมูล 4.2 จัดทำแผนและตารางการตรวจสอบ 4.3 ประสานงาน และนัดหมายกับโรงเรียน

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ขั้นตอน	วิธีการ
ระหว่างการตรวจสอบ	
5. คณะผู้ตรวจสอบดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามตารางที่กำหนด	5.1 คณะผู้ตรวจสอบดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามกลุ่มมาตรฐานที่รับผิดชอบตามแผนและตารางที่กำหนด
6. คณะผู้ตรวจสอบประชุมประจำวันสรุปรายงานผลการปฏิบัติและวางแผนวันต่อไป	6.1 หัวหน้าคณะผู้ตรวจสอบจัดประชุมประจำวันเพื่อสรุปข้อค้นพบจากข้อมูล หลักฐานเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 6.2 รายงานผลการปฏิบัติงานและประมวลผลข้อมูลรายวัน 6.3 วางแผนการตรวจสอบวันต่อไป
7. คณะผู้ตรวจสอบสรุปผลการตรวจสอบเบื้องต้น นำเสนอโรงเรียน	7.1 วันสุดท้ายของการตรวจสอบ คณะผู้ตรวจสอบประชุมสรุปผลการตรวจสอบเบื้องต้น 7.2 รายงานผลการตรวจสอบให้โรงเรียนชี้แจงเพิ่มเติม 7.3 เสนอแนะจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงให้โรงเรียนทราบเพื่อการพัฒนา
หลังการตรวจสอบ	
8. คณะผู้ตรวจสอบจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	8.1 ผู้ตรวจสอบแต่ละคนเขียนรายงานผลการตรวจสอบตามกลุ่มมาตรฐานที่รับผิดชอบ ส่งให้หัวหน้าคณะผู้ตรวจสอบ 8.2 คณะผู้ตรวจสอบจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ ขั้นตอนนี้ดำเนินการให้เสร็จภายใน 1 เดือน
9. เสนอรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด และมอบให้โรงเรียน	นำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ส่งต้นสังกัดและมอบให้โรงเรียนไว้เป็นหลักฐาน

ที่มา : กรมสามัญศึกษา (2546 : 40 – 41)

แนวคิดการประเมินเพื่อทบทวนการพัฒนาคุณภาพ

การประเมินเพื่อทบทวนคือ กระบวนการตรวจสอบที่เป็นระบบและเป็นอิสระ เพื่อตรวจสอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพและผลลัพธ์ที่ได้ว่าสอดคล้องกับการเตรียมแผนงาน (Arrangement) ที่กำหนดไว้หรือไม่และเพื่อประเมินว่าการเตรียมการดังกล่าว ได้มีการถือปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมเพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่

ความสำคัญของการประเมินเพื่อทบทวน

เป็นการไปปรับทราบหลักฐาน และข้อมูลจริงว่าหน่วยงานใดมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรฐาน โรงเรียนตามสิ่งที่ระบุไว้ในนโยบาย คู่มือปฏิบัติงาน คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงจากการประเมินความพร้อมหรือไม่

กระบวนการนี้ไม่ใช่การตรวจสอบหรือข้อจับผิด คนส่วนใหญ่มักจะเป็นฝ่ายที่ถูกประเมินหรือถูกตรวจเยี่ยม ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตที่มา กระบวนการประเมินมักนำไปสู่การลงโทษหรือการกล่าวโทษจัดเป็นการประเมินในเชิงลบ แต่ในปัจจุบันแนวคิดสมัยใหม่ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องการประเมินคุณภาพจะเป็นการยืนยันผลการประเมินตนเองของหน่วยงานและกระตุ้นให้หน่วยงานเห็น โอกาสพัฒนาในมุมมองที่กว้างขึ้น จึงถือว่าเป็นการประเมินในเชิงบวก กล่าวคือ

1. เป็นการประเมินระบบคุณภาพไม่ใช่ประเมินหรือตรวจสอบบุคคล
2. เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบระดับการพัฒนา หรือระดับความสอดคล้องต่อมาตรฐานไม่ใช่เพื่อจับผิดผู้หนึ่งผู้ใด
3. เป็นการประเมินประสิทธิภาพของระบบว่าดีเพียงพอที่จะตอบสนองต่อระดับคุณภาพที่ต้องการหรือไม่ เพื่อให้เกิดการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบและเกิดการพัฒนาระบบคุณภาพที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
4. เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้รับการประเมิน เป็นการหาโอกาสพัฒนา

การประเมินเพื่อทบทวนกับการพัฒนาคุณภาพ

1. ช่วยให้ผู้สามารถพัฒนาระบบคุณภาพของโรงเรียนสอดคล้องกับข้อกำหนดของมาตรฐานโรงเรียน
2. ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพของการนำระบบคุณภาพไปใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่โรงเรียนกำหนด

3. ทำให้ทราบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติสอดคล้องกับข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดให้
4. จะช่วยให้ผู้รับการประเมิน ผู้ประเมิน ผู้ประเมินมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง พัฒนาคุณภาพงานและพัฒนาระบบงานให้ดีขึ้น
5. เป็นขั้นตอนสำคัญขั้นหนึ่งของการประกันคุณภาพเพื่อให้เกิดการรับรองคุณภาพ

แนวคิดหลักที่จะนำมาประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

1. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนต้องนำความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เรียนเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ
2. มีความเป็นผู้นำ ผู้บริหารระดับสูงและระดับต่าง ๆ กำหนดทิศทาง ค่านิยม มองเห็นพันธกิจที่ชัดเจน เพื่อให้ครู-อาจารย์ มีการอุทิศตนในการทำงานและมีส่วนร่วมในงาน
3. มีการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องและเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กระบวนการปรับปรุงคุณภาพนั้นจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีข้อเท็จจริงเป็นข้อมูลพื้นฐาน มีระบบรองรับการทำงานต่าง ๆ และมีการปรับปรุงการทำงานอยู่ตลอด โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ และการประเมินจาก ผู้เรียน ครู-อาจารย์ และชุมชน
4. ครู-อาจารย์มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร องค์กรที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยสมรรถภาพ ความชำนาญและแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร โดยให้โอกาสครู อาจารย์ มีการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาการปฏิบัติงานในประสบการณ์ใหม่
5. บริหาร โดยอาศัยข้อเท็จจริง การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอยู่กรอบมีการประเมินข้อมูลข่าวสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ นำข้อมูลที่ได้มาเพื่อการตัดสินใจและการวางแผนเพื่อปรับกลยุทธ์ขององค์กร
6. มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ผลของการปฏิบัติงาน (Performance) กระบวนการปฏิบัติงานขององค์กรที่จะมุ่งไปที่ผลลัพธ์ โดยสะท้อนกลับให้เห็นความสมดุล ความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ (Stake holders) การทบทวนถึงผลการปฏิบัติงานทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานเป็นการตรวจสอบถึงกระบวนการทำงานด้วย
7. มีความรับผิดชอบต่อการศึกษาของชุมชนและสาธารณะ องค์กรทางด้านการศึกษาจะต้องอุทิศตนเองเพื่อยกระดับการศึกษาของชุมชนที่ตนดำรงอยู่นั้น โดยการทำงาน

ร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ ตามมาตรการของชุมชน และควบคุมผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินงานของสถานศึกษา

8. มีการพัฒนาเพื่อเร่งดำเนินงาน คุณภาพจะบรรลุได้นั้นเมื่อมีการพัฒนาการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร การพัฒนาดำเนินงานภายในองค์กรทำเพื่อ นักเรียน ครู และผู้ปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ส่วนภายนอกองค์กรนั้นทำเพื่อร่วมงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม

9. มีการออกแบบระบบและป้องกัน โดยคำนึงถึงคุณภาพการวางรูปแบบ หรือการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการควรจะคำนึงถึงคุณภาพและค่านิยมต่าง ๆ ร่วมด้วย องค์กรควรจะพัฒนาความชำนาญด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างโครงการพัฒนาที่รวมแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เข้ามา โดยนำองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องนี้ทั้งภายในและภายนอกมาพิจารณาในระหว่าง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนใหม่

10. มองการณ์ไกลไปยังอนาคต การจัดการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้าน โครงสร้างองค์กร ความกดดันด้านการแข่งขัน ด้านสังคม ด้านการเงิน ด้านเทคโนโลยี การวางแผนระยะสั้นต้องทำควบคู่กับการวางแผนอนาคตและคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้า ก่อนที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นจะเข้ามากระทบต่อองค์กร

11. สนองตอบด้วยความรวดเร็ว โรงเรียนที่จะสามารถปรับเปลี่ยน โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีจะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองได้ จะทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ

แบบประเมินตนเอง

การประเมินความพร้อมก่อนที่จะมีการประเมินและรับรองภายนอก ต้องอาศัยข้อกำหนด หรือมาตรฐาน โรงเรียน ซึ่งผู้ประเมินภายนอก (Surveryor) จะนำมาใช้ เช่นเดียวกับการประเมินตนเองและส่งให้ผู้ประเมินได้ศึกษาก่อน จะทำให้ผู้ประเมินภายนอก ทำความรู้จักกับ โรงเรียนส่วนการรับรองคุณภาพตามแนวคิดว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ นั้น จะให้ความสำคัญกับการประเมินตนเองค่อนข้างสูง โดยถือว่าผู้ประเมินภายนอกเป็นผู้มายืนยัน (Verity) ผลการประเมินตนเองเท่านั้น

สำหรับแบบประเมินตนเองนั้น จะช่วยให้โรงเรียนได้เห็นระดับของระบบงานและผลของการปฏิบัติงานของตนเอง แบบประเมินจะมีลักษณะเป็นปรนัย แต่ละประเด็น จะมีข้อให้เลือกปฏิบัติได้จนเป็นแบบอย่างที่ดีและมีหลักประกันว่าจะพัฒนาอย่างต่อเนื่องและ

จะช่วยให้สมาชิกของแต่ละระดับชั้นหรือแต่ละโรงเรียนเกิดกำลังใจว่า ได้พัฒนาคุณภาพถึงระดับหนึ่งแล้ว และยังเห็นช่องทางว่าขั้นตอนต่อไปควรจะทำอะไรต่อ

สิ่งที่ควรเข้าใจในการใช้แบบประเมินตนเอง คือ ไม่มีคำตอบใดผิด ไม่ต้องทนายใจว่า ผู้ประเมินภายนอกต้องการคำตอบอะไร แต่ละระดับหรือโรงเรียนควรจะทำกิจกรรมที่ได้กระทำจริงออกมาให้มากที่สุด พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ที่ได้กระทำลงไปหามาตรการในการรักษาจุดแข็งหรือนำไปใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น วางแผนปรับปรุงในส่วนที่เป็นจุดอ่อนให้เป็นรูปธรรมและลงมือทำทันที

การประเมินภายใน (Internal Survey) เป็นการประเมินเพื่อทบทวน ข้อมูล และตั้งคำถามทำนองเดียวกับที่ผู้ประเมินภายนอกกระทำ อาจใช้คำว่า ผู้ประเมินภายใน

ผู้ประเมินภายในอาจจะเป็นผู้บริหารระดับสูง หรือหัวหน้าระดับชั้นต่าง ๆ หรือผู้ประสานงานคุณภาพหรือผู้ที่มีความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาคุณภาพอื่น ๆ ซึ่งได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะของ Facilitator มีความรู้เรื่องมาตรฐานและการประเมิน

ประโยชน์ที่ได้รับจาก Internal Survey คือ

1. ผู้บริหารที่ไปร่วมประเมินจะได้รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในระดับปฏิบัติ ซึ่งไม่ใช่ข้อมูลที่ผ่านมาในระบบรายงาน ทำให้เห็นว่าผู้บริหารเองจะต้องปรับเปลี่ยนอะไรเพื่อให้เป้าหมายที่กำหนดไว้สามารถเป็นจริงได้
2. เป็นการสร้างความตื่นตัวและความคุ้นเคยต่อระบบการประเมินภายในให้กับทีมต่าง ๆ
3. ทำให้ทีมงานได้ทราบมุมมองใหม่ ๆ ที่ตนเองอาจไม่เคยคิดถึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานระดับชั้น
4. ทำให้ตัวผู้ประเมินเองมีความเข้าใจกระบวนการพัฒนา เห็นตัวอย่างของการพัฒนาและสามารถนำข้อมูลที่พบเห็นไปพัฒนาระดับชั้นของตนเอง

การประเมิน โดยผู้ประเมินภายนอก (External Survey)

การประเมิน โดยผู้ประเมินภายนอก มี 3 ขั้นตอน คือ การประเมินความพร้อมของโรงเรียน (Presurvey) การประเมินเพื่อการรับรอง (Accreditation survey) และการประเมินหลังการรับรอง

1. การประเมินความพร้อมของโรงเรียน (Presurvey) เป็นการประเมินเพื่อดูว่า โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพตามข้อกำหนดในกรอบมาตรฐานโรงเรียน

ได้ครบถ้วนแล้วหรือไม่ มีประเด็นความเสี่ยงที่ชัดเจนเหลืออยู่บ้างหรือไม่ โรงเรียนจะขอให้มีการทำ Presurvey ต่อเมื่อผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับที่มั่นใจว่า ได้มีการพัฒนาตามมาตรฐานโรงเรียนในประเด็นความสำคัญ ๆ ครบถ้วน ผลการประเมินขั้นตอนนี้ คือ การให้คำแนะนำเพื่อให้โรงเรียนนำไปปรับปรุงการประเมินความพร้อม อาจจะทำเป็นระยะ ๆ หลายครั้ง จนกว่าจะมั่นใจว่าโรงเรียน

2. การประเมินเพื่อการรับรอง (Accreditation Survey) คือการได้รับทราบหลักฐานและความจริงว่าโรงเรียนได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรฐานโรงเรียนที่ระบุไว้ในนโยบาย คู่มือการปฏิบัติงาน คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง และข้อเสนอเพื่อการปรับปรุง จากการประเมินความพร้อมเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประเมินภายนอกจะใช้คือข้อมูลที่โรงเรียนประเมินตนเอง (Self Study Report SSR) ตามแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้ประเมินภายนอกจะต้องศึกษาล่วงหน้าก่อนที่จะไปประเมินในโรงเรียนนั้น

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของมาตรฐาน ซึ่งเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาอย่างต่อเนื่องการประเมินจะเน้นกิจกรรมสำคัญที่เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการบริหารเพื่อตอบคำถามต่อไปนี้ **ราชภัฏมหาสารคาม**

- Rajabhat Mahasarakham University**
- 2.1 มีการออกแบบ หรือจัดระบบงานไว้อย่างเหมาะสมหรือไม่ (System Design)
 - 2.2 มีการปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดไว้หรือไม่ (Deployment)
 - 2.3 มีการประเมินผลกระบวนการเหล่านั้นหรือไม่ ผลการประเมินเป็นอย่างไร (Assessment & Result)
 - 2.4 โรงเรียนกำลังพยายามปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนหรือไม่ (Cotinual Improvement)

ข้อสรุปจากการประเมิน คือ จุดแข็งของโรงเรียน / ระดับชั้น ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน / ระดับชั้น ข้อเสนอแนะมี 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 คือ ข้อเสนอแนะซึ่งมีผลต่อการรับรองคุณภาพในครั้งนี้ โรงเรียน / ระดับชั้นจะปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อยเสียก่อน จึงจะได้รับการรับรองการติดตามผลการแก้ไข ปรับปรุง อาจจะเป็นการดูรายงาน หรือการสำรวจ (Survey) **ซ้ำเฉพาะเรื่อง** (Focused survey)

ประเภทที่ 2 คือ ข้อเสนอแนะเพื่อให้โรงเรียนและระดับชั้น พัฒนาอย่างต่อเนื่องไปสู่ความเป็นเลิศ การได้รับข้อเสนอแนะประเภทนี้ไม่มีผลต่อคำตัดสินการรับรอง

ในครั้งนั้น แต่อาจจะนำมาพิจารณาไปประเมินในรอบต่อไปว่าได้นำข้อเสนอแนะเหล่านี้มาพิจารณาเพียงใด

3. การประเมินผลหลังการรับรอง มี 3 ลักษณะได้แก่

3.1 การประเมินเฝ้าระวัง (Surveillance Survey) เป็นการประเมินในช่วงกึ่งกลางของการรับรอง โดยเน้นประเด็นสำคัญหรือประเด็นที่มีแนวโน้มจะมีปัญหาในภาพรวม

3.2 การประเมินเมื่อมีปัญหา (Unscheduled Survey) เป็นการประเมินเมื่อได้รับทราบจะมีปัญหารุนแรงเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3 การประเมินเมื่อมีการปรับเปลี่ยน (Verification Survey) ได้แก่ การประเมินเมื่อระดับหรือผู้บริหารทางโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

ระดับการประเมินเพื่อทบทวน แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1. การประเมินเพื่อทบทวนโดยบุคคลที่ 1 เป็นการประเมินเพื่อทบทวนโดยบุคลากรในโรงเรียนเองตามกำหนดเวลาที่โรงเรียนกำหนดและใช้เป็นมาตรฐานตามที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โรงเรียนกำหนด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบคุณภาพว่าสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐาน นโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจโรงเรียน ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาโอกาสการพัฒนาคุณภาพและปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องเป็นสำคัญ

2. การประเมินเพื่อทบทวนโดยบุคคลที่ 2 เป็นการตรวจสอบนักเรียนตามกำหนดเวลาที่นักเรียนกำหนด และใช้มาตรฐานที่นักเรียนกำหนดโดยวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบระบบคุณภาพของโรงเรียนจะมีขีดความสามารถเพียงพอหรือสอดคล้องกับข้อกำหนดหรือไม่ เช่น การเยี่ยมชมสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่มาประเมินโรงเรียนเป็นระยะ ๆ โดยใช้มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

3. การประเมินเพื่อทบทวนโดยบุคคลที่ 3 เป็นการประเมิน โดยองค์กรอิสระตามช่วงเวลาและใช้มาตรฐานตามที่ตกลงกัน การประกันที่โรงเรียนเต็มใจให้องค์กรอิสระมาตรวจสอบ เช่น การเชิญสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพการศึกษามาตรวจสอบเพื่อรับรองมาตรฐาน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

โซว์นันต์ มารุตวงศ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในขั้นเตรียมการ และวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและรายการที่มีอันดับสูงสุดคือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและรายการที่มีอันดับสูงสุดคือมีการจัดกิจกรรมโฮมรูม อย่างสม่ำเสมอ ขั้นกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและรายการที่มีอันดับสูงสุดคือ มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ 2) ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นเตรียมการ และวางแผนการดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุดคือการวิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินงาน ขั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุดคือการตรวจเยี่ยมบ้านนักเรียน ขั้นกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุดคือการนิเทศและติดตามผล

อุดม มาสแสง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะเครียด ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ครูที่ปรึกษามีภาวะเครียดร้อยละ 39.76 ระดับความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับภาวะเครียด ได้แก่ อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป สถานภาพสมรสคู่ ระยะเวลารับราชการมากกว่า 21 ปีขึ้นไป รายได้ 10,001 – 20,000 บาท ไม่ทำงานพิเศษ มีประวัติการเจ็บป่วยทางจิต มีประวัติการเจ็บป่วยทางจิตในครอบครัวและบุคลิกภาพแบบเก็บตัว ส่วนเจตคติ และการปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p > .01$ และ $p < .05$ ตามลำดับ

ปัจจัยการเจ็บป่วยทางจิตและบุคลิกภาพแบบเก็บตัวมีความสัมพันธ์กับความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ เพศหญิง อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป และบุคลิกแบบเก็บตัวมีความสัมพันธ์กับเจตคติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .05$ และ $P < .01$ ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยระยะเวลาบรรจุเข้ารับราชการมากกว่า 21 ปีขึ้นไป เคยอบรมระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน และบุคลิกภาพแบบมั่นคงในสภาวะอารมณ์มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$

ส่วนปัจจัยด้านอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ระยะเวลาเข้ารับราชการมากกว่า 21 ปีขึ้นไป และมีประวัติการเจ็บป่วยทางจิตสามารถเป็นตัวพยากรณ์แนวโน้มการเกิดภาวะเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$

ทะเล เจริญผล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการและ ปัญหากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) วิธีการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาใช้วิธีการสังเกต พฤติกรรมนักเรียน จัดทำระเบียบสะสม ใช้เกณฑ์ของกรมสามัญศึกษาเพื่อคัดกรองนักเรียน จัดให้มีการประชุมผู้ปกครอง ภาคเรียนละ 1 ครั้ง และมีการส่งต่อนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ 2) ปัญหาการปฏิบัติงานที่พบ คือ ครูที่ปรึกษาไม่สะดวกในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ครูที่ปรึกษารับผิดชอบจำนวนนักเรียนมากเกินไป ผู้ปกครอง และนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ ในการส่งต่อ และขาดความต่อเนื่องในการติดตามผล

ณฤมล จามรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างความรู้ ความเข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเมืองเชียงราย ได้จัดประชุมชี้แจงการดำเนินงาน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแนวทางและดำเนินงานพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ระดมความคิดเห็นในการหาแนวทางดำเนินงานและสามารถกำหนดวิธีการดำเนินงาน และแนวปฏิบัติในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนได้อย่างถูกต้องชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 สภาพการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการสอบถามผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ผู้แทนนักเรียนและผู้ปกครอง สรุปได้ว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการและการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนมีการปฏิบัติปานกลาง

พัฒนา อนนทลีหา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนธัญญาพัฒน์วิทย์ อำเภออมลาคะสิย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสภาพปัญหาคือ ครูผู้ปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปอย่างไม่ดีเท่าที่ควร การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนธัญญาพัฒน์วิทย์ โดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบบันทึกประจำวัน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการปฏิบัติงานของผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนก่อนพัฒนาพบว่า ครูผู้ปฏิบัติงานนั้นไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ เนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติ มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาเพียงผู้เดียว ทำให้การทำงานบางขั้นตอนล่าช้า เนื่องจากนักเรียนภายใต้การดูแลมีมาก เช่น การเก็บระเบียบสะสม การประเมินพฤติกรรมเด็กเพื่อการคัดกรอง ครูรู้จักนักเรียนเป็นบางคน เฉพาะกลุ่มที่มีจุดเด่นเท่านั้น ทำให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง จึงมีการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยนำคณะครูไปศึกษาดูงาน อบรมให้ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ หลังการพัฒนาพบว่า ครูผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็นอย่างดี มีการตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ ทำงานโดยประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน คณะผู้บริหาร โรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินการไปด้วยดี สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ครูเข้าใจบทบาทผู้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มขึ้น

ประหยัด ดีเพื่อย (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กระบวนการนิเทศภายใน ของโรงเรียนสนธิราษฎร์วิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นตอนการสังเกต (Observing) และขั้นตอนสะท้อนผล (Reflecting) ผู้ร่วมศึกษาได้แก่บุคลากรในโรงเรียนและบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญ รวม 24 คน เครื่องมือที่ศึกษาค้นคว้าคือ แบบประเมินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสังเกตการพัฒนาบุคลากรช่วงการดำเนินงานตามวงจร PAOR แบบบันทึกประจำวันของผู้ค้นคว้า แบบประเมินตนเอง (SDQ) สำหรับนักเรียน แบบประเมินตนเอง

(SDQ) สำหรับครูที่ปรึกษาประเมินนักเรียน แบบประเมินตนเอง (SDQ) สำหรับผู้ปกครอง ประเมินนักเรียน ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ ดังนี้

1. ปัญหาที่ค้นพบในการพัฒนาบุคลากรด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูยังไม่สามารถวางแผน จัดการด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูยังไม่สามารถปฏิบัติตามแผนการจัดด้าน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ได้ผลเท่าที่ ควร นักเรียนยังมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

2. หลังจากได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามขั้นตอนของหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ

2.1 ด้านพฤติกรรมการพัฒนาตัวเองของบุคลากร บุคลากรที่ร่วมศึกษา สามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี มีความรู้ ความเข้าใจ และดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมด้าน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ตนเองรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านพฤติกรรมพัฒนาของตัวนักเรียน นักเรียนมีสุขภาพกายและ สุขภาพจิตที่ดีในระหว่างศึกษาเล่าเรียน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวแสดงความคิดเห็น

2.3 ด้านกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน ได้นำกระบวนการนิเทศภายใน แบบมีส่วนร่วมมาใช้ในกระบวนการบริหารด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเน้นให้ผู้ มีส่วนเกี่ยวข้องด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกคน ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา

โดยสรุปการพัฒนาบุคลากรด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้ขั้นตอน ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ช่วยให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง ดำเนินการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพ จิตต่อการศึกษาเล่าเรียน

ประพัฒน์ ชัชวาลชัยพรรณ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงาน การควบคุมคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินการควบคุมคุณภาพการศึกษาทั้ง 7 ด้านในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยแต่ละด้านพบว่าการพัฒนา ครูและบุคลากร อยู่ในระดับมาก การวัดและการประเมินผล การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การพัฒนางานแนะแนวและการ พัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง

อรรถัย ชุมพลกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาของโรงเรียนวัฒนศึกษา อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ข้อค้นพบที่ปรากฏ บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการประกันคุณภาพ ด้านการประเมินมาตรฐาน โรงเรียน ด้านปฏิรูปการเรียนรู้และการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านบริหารจัดการ ในระดับมาก โรงเรียนมีสภาพและความพร้อมด้านการปฏิบัติการ ด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ ของผู้เรียน สภาพการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ สภาพการบริหารจัดการ สภาพความพร้อมของบุคลากร และสภาพความพร้อมด้านสื่อ นวัตกรรมและงบประมาณอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

แนวทางพัฒนาด้านการปฏิรูปการเรียนรู้และการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ โดยสร้างความตระหนักให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงทั้งผู้เรียน ผู้สอน ส่งเสริมครูผู้สอนมีการหาความรู้โดยการประชุม สัมมนา อบรม ศึกษาดูงาน ผู้บริหาร โรงเรียน ต้องได้รับการพัฒนาด้านความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีการกำหนดนโยบายและมาตรการให้ ผู้บริหารใส่ใจในการพัฒนาด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา งบประมาณที่มีอยู่ต้อง เพิ่มให้พอเพียงกับการบริหารงานที่ต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้าน

ด้านการบริหารจัดการ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน ทำให้ บุคลากรมีความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียน การสอน ให้ผู้เรียนเลือกเรียนในสิ่งที่ชอบและมีความถนัด ผู้บริหารร่วมกับครูผู้สอนร่วมมือกันใช้ หลักสูตรที่ทันสมัย สร้างความพึงพอใจและสนใจต่อผู้เรียนและชุมชน

การดำเนินงานของสถานศึกษา ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักและเตรียม ความพร้อมให้บุคลากรในโรงเรียน โดยการมีสายการบังคับบัญชาที่แน่นอน เป็นระบบ มีการ กำกับนิเทศ และติดตามงานให้เข้มข้นและจริงจัง ควรมีการสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ กับความต้องการการพัฒนาเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ต้องพัฒนาปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น คน เงิน วัสดุ และการจัดการให้ดีกว่า การพัฒนาที่ดีและสมบูรณ์ต้องพัฒนาไปพร้อม กันทุกด้าน

เรวัตร กลิ่นหอม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงานการ ประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอกในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานการ ประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอกด้านผู้เรียน กิจกรรมที่มีการปฏิบัติ มากที่สุดได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนทำงานเป็นทีม ขอมรับการความคิดเห็นผู้อื่น

ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม รองลงมา คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างหลากหลาย กิจกรรมกีฬาภายใน และส่งเสริมความเป็นเลิศทางกีฬา ส่วนกิจกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดสร้างเครื่องมือสำหรับศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความประหยัคส่วนในด้านกระบวนการ กิจกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ การจัดทำแผนพัฒนาและธรรมนูญการศึกษา การเขียนแผนงาน โครงการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาสถานศึกษา รองลงมาคือ การจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาและธรรมนูญสถานศึกษา การปฏิบัติงานตามปฏิทินงานของโรงเรียน กิจกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ระหว่างครูและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน เพื่อให้ครูเรียนรู้การทำงานเป็นทีม สำหรับด้านปัจจัย กิจกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การวัดผล การประเมินผล และการวิจัยชั้นเรียน รองลงมา คือ การสำรวจภูมิการศึกษาอัตรากำลังครูในโรงเรียน และจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนาบุคลากร ส่วนกิจกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการจัดหาและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

วิธีปฏิบัติในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน ปัจจุบันนี้

ไม่เน้นการจัดทำเครื่องมือ แต่เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง มีการวัดผลตามสภาพจริง เน้นการจัดรูปแบบของกิจกรรมผู้เรียน มีการบูรณาการเนื้อหาสาระ ทั้งในกลุ่มสาระเดียวกันและต่างกลุ่มสาระ โดยจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน มีการวางแผน (Plan) และมีการดำเนินงานตามแผน (Do) การทบทวนตรวจสอบ (Check) และปรับปรุง (Action)

สรรพศิริ จันทร์ทอง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบแรก ของโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 – 4 จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบแรก ของโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3-4 จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ มาตรฐานเกี่ยวกับครูผู้สอน มาตรฐานเกี่ยวกับผู้เรียน และมาตรฐานเกี่ยวกับผู้บริหาร และเมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียนพบว่า โรงเรียนทุกขนาดโรงเรียนมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากเช่นกัน เมื่อพิจารณาตามมาตรฐาน พบว่า มาตรฐานเกี่ยวกับผู้เรียน ทุกมาตรฐานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัยสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะดนตรีและกีฬา และมาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานเกี่ยวกับครู ทุกมาตรฐานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

มาตรฐานเกี่ยวกับผู้บริหาร ทุกมาตรฐานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการมาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

2. โรงเรียนที่จัดการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3-4 จังหวัดมหาสารคาม ที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ด้านผู้เรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลางมีการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือไม่แตกต่างกัน ส่วนมาตรฐานเกี่ยวกับครูผู้สอน และมาตรฐานเกี่ยวกับผู้บริหารแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สวาท สารกาญจน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยรวมและจำแนกตามขนาด โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน เห็นว่ามีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและ 5 ขั้นตอนอยู่ในระดับปานกลาง และมีการดำเนินงานในขั้นการศึกษาและการเตรียมการอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้าราชการในกลุ่มโรงเรียนที่ 1 กลุ่มโรงเรียนที่ 4 และกลุ่มโรงเรียนที่ 5 เห็นว่ามีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในขั้นการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดโรงเรียนกับกลุ่มโรงเรียน ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวมและ 5 ขั้นตอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 แต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวในขั้นการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ข้าราชการ

ครูในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันเห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวมและรายชั้นตอนไม่แตกต่างกัน ส่วนข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนต่างกันเห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและ 5 ชั้นตอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 แต่ในชั้นตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา มีการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

ชวาล ป้อมไชยา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานการบริหารระบบคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร พบว่า การดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ การจัดทำแผนและโครงการพัฒนาการจัดองค์กรบริหารคุณภาพ การกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียน และการดำเนินการตามแผน นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

สุพรรณ กิ่งมิ่งแฮ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครู โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียน มีการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพในโรงเรียน โดยรวมและรายชั้นตอนอยู่ในระดับดี 4 ชั้นตอน อยู่ในระดับพอใช้ 3 ชั้นตอน ยกเว้นผู้บริหารเห็นว่า มีการปฏิบัติ 3 ชั้นตอนอยู่ในระดับดี คือ การนิเทศและติดตามผล การประเมินผลและรายงาน และการปรับปรุงและพัฒนา ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็กเห็นว่าการปฏิบัติ 2 ชั้นตอนอยู่ในระดับดี คือ การประเมินผลและรายงาน และการปรับปรุงและพัฒนา ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดกลางเห็นว่าการปฏิบัติ 3 ชั้นตอนอยู่ในระดับพอใช้ได้ นอกจากนี้ข้าราชการครูเห็นว่าการปฏิบัติ โดยรวมและ 4 ชั้นตอนอยู่ในระดับพอใช้ได้ และการปฏิบัติ 3 ชั้นตอนอยู่ในระดับดี คือ การกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียนการจัดองค์กรบริหารคุณภาพและการดำเนินการตามแผน
2. ผู้บริหารเห็นว่า มีการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพในโรงเรียน โดยรวมและทั้ง 7 ชั้นตอน มากกว่าข้าราชการครูอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดต่างกัน เห็นว่าการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและ 6 ชั้นตอน ไม่แตกต่างกัน แต่ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก มีการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดกลาง ชั้นตอนการจัดทำแผนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เวียงชัย ราชฤทธิ์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการดำเนินงานของสถานศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 – 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ปี การศึกษา 2546 ผลการศึกษา พบว่า

1. ระดับการดำเนินงานของสถานศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของ สมศ. ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ปีการศึกษา 2546 โดยภาพรวม พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายมาตรฐาน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ยกเว้น 4 มาตรฐาน ได้แก่มาตรฐานที่ 4, 5, 6 และ 24 มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับการดำเนินงาน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า โดยภาพรวมและ รายมาตรฐาน พบว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ในโรงเรียนขนาดกลาง พบว่า โดยภาพ รวมและรายมาตรฐาน พบว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ยกเว้น 4 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 4, 5, 6 และ 8 มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า โดยภาพรวมและรายมาตรฐาน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ยกเว้น 4 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 4, 5, 6 และ 24 มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานของสถานศึกษาตามมาตรฐาน คุณภาพการศึกษา ของ สมศ. ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3,4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากาฬสินธุ์ เขตที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวม ระดับ การดำเนินงานของสถานศึกษาตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของ สมศ. ไม่แตกต่างกันทาง สถิติ เมื่อพิจารณารายมาตรฐาน พบว่า มีระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของ สมศ. แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 14 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 4, 5, 6, 8, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 24 และ 27 ส่วนมาตรฐานอื่นไม่แตกต่างกันทางสถิติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า มาตรฐานที่ 4, 5, 6, 8 และ 12 โรงเรียนขนาด ใหญ่แตกต่างกับโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มาตรฐานที่ 14, 16, 17, 19 และ 20 โรงเรียนขนาดกลาง แตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่และ ขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มาตรฐานที่ 15, 23, 24 และ 27 โรงเรียนขนาด เล็ก แตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนมาตรฐานอื่นไม่แตกต่างกันทางสถิติ

สมชาติ แก้วขาว (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหาร โรงเรียนและครูปฏิบัติการสอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ทั้ง 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการควบคุมคุณภาพการศึกษา ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และขั้นตอนการประเมินรับรองคุณภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคลากรในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพไม่แตกต่างกัน

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เดนนิส (Dennis. 19811 : 4563-A) แห่งมหาวิทยาลัยมิสซูรี โคลัมเบีย ได้ทำการวิจัยเรื่อง การควบคุมพฤติกรรมและวินัยนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการควบคุมห้องเรียนอย่างเคร่งครัดจะไม่มีผลอย่างแท้จริงต่อการมีวินัยของนักเรียน และนักเรียนจะมองว่าครูเป็นผู้คอยควบคุมนักเรียนมากกว่า
2. นักเรียนจะชอบครูที่ให้ความช่วยเหลือมากกว่าครูที่ควบคุมนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด
3. ในการรักษาวินัยของนักเรียนจะไม่แตกต่างกัน ระหว่างที่ครูชอบช่วยเหลือ และครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน
4. ในเรื่องการดูแลความประพฤติของนักเรียน ปรากฏว่า ครูที่ละเลยกับครูที่เคร่งครัดอย่างมาจะมีผลต่อการมีวินัยของนักเรียน

ไลออนส์ (Lyons. 1993 : 195) ได้ศึกษาความเข้าใจของผู้บริหาร โรงเรียนและครูถึงปัญหา และลักษณะพฤติกรรมของวัยรุ่นที่รวมกันเป็นแก๊ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อโรงเรียน ด้านระเบียบวินัยและความปลอดภัย ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่ หรือครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับพฤติกรรม และระเบียบวินัยของโรงเรียน มีความเห็นว่าเด็กที่รวมแก๊งวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่แตกแยก อยู่ในชุมชนที่ยากจน อยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ เป็นเด็กที่มีผลการเรียนอ่อนกว่าปกติ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ ทำให้พฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็กตามมา จากการศึกษาสรุปได้ว่า สาเหตุที่นักเรียนประพฤติผิดระเบียบวินัยเนื่องมาจาก

1. สภาพแวดล้อมครอบครัวของนักเรียน
2. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียน

ฮิลล์ (Hill, 1994 : 282-A) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับวินัยนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในเขตชานเมืองรัฐโรไลนาเหนือ โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความรับรู้ของบุคคลทั้งสองกลุ่ม ในเรื่องพฤติกรรมนักเรียนที่ถือว่าผิดวินัยอย่างรุนแรง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนกรณีการลงโทษนักเรียน โดยการพักการเรียน การงดการเรียนบางรายวิชา การไล่ออก เมื่อนักเรียนวิวาทชกต่อยกัน การทำร้ายร่างกาย การพกพาอาวุธ การเสพหรือจำหน่ายยาเสพติด ด้านผู้สาว เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ทั้งครูและผู้ปกครองเห็นว่าการมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมอย่างรุนแรง ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยในโรงเรียน ซึ่งการเกิดปัญหาเรื่องระเบียบวินัยมีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกตัวนักเรียน สาเหตุการเกิดปัญหาผิดระเบียบวินัยของนักเรียน ได้แก่ การไม่มีวินัยในตนเอง และครูได้ระบุว่าเกิดจากการขาดความร่วมมือของผู้ปกครองในการช่วยแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่คนเดียวเนื่องจากการหย่าร้าง หรือ การตายของกลุ่มครอบครัวมีส่วนในการทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ การแก้ไขวินัยนักเรียนส่วนมากผู้ปกครองและครูเห็นพ้องกัน ยกเว้นในเรื่องการทะเลาะวิวาทชกต่อยที่ผู้ปกครองเห็นว่า ควรให้ลงโทษด้วยการพักการเรียนในรายวิชาที่เกิดเรื่องดังกล่าว แต่ครูให้พักการเรียนทุกรายวิชา นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มเห็นว่า ควรให้ตำรวจเข้ามาดำเนินการเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างรุนแรงยกเว้นการต่อสู้ชกต่อย ครูส่วนใหญ่ต้องการให้ตำรวจมาจัดการ แต่ผู้ปกครองโดยส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ในด้านการปรับปรุงการจัดระเบียบวินัยนักเรียน ทั้งผู้ปกครองและครูเสนอแนะให้กำหนดคนโยบาย และการลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้น ใช้คำสอนศาสนาอบรมสั่งสอนนักเรียน

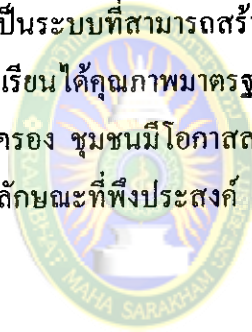
การวิจัยต่างประเทศพบว่า สิ่งที่มีปัญหามากที่สุดของนักเรียนคือ เรื่องวินัย การขจัดปัญหาด้านวินัยของนักเรียนนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากครู ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน และชุมชน นอกจากนั้นจะต้องมีการติดตามผล และในการควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนนั้น นักเรียนจะชอบครูที่ให้ความช่วยเหลือมากกว่าด้านอื่น ๆ

สมิธ (Smith, 1991 : 2228 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะของระบบโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในมลรัฐจอร์เจีย ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน คือ การวัดผล และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ การจัดบรรยากาศทาง

วิชาการและการมีผู้นำที่เข้มแข็ง ขณะเดียวกันก็พบว่า การตั้งความหวังไว้สูง และความร่วมมือช่วยเหลือกันมีความสัมพันธ์ทางบวก กับประสิทธิภาพของโรงเรียน

ฮันนี่ (Honey. 1995 : 545) ได้ศึกษากระบวนการรับรอง ISO 9000 และโปรแกรม TQM พบว่า ธุรกิจขนาดใหญ่ ๆ พึงพอใจที่ได้รับการรับรอง ISO 9000 เพราะมีผลต่อการดำเนินธุรกิจด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพราะเป็นระบบที่สามารถสร้างความมั่นใจได้ว่า สถานศึกษาสามารถจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้คุณภาพมาตรฐาน เพื่อทำให้นักเรียนเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข ผู้ปกครอง ชุมชนมีโอกาสสนับสนุนและร่วมมือกับบุคลากรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University